

VÝROČÍ

Září patří k jednomu z nejkrásnějších měsíců roku. Zářivé paprsky slunce vybarvují poslední letní dny a předznamenávají podzim, který hraje všemi barvami. Jako každý rok se děti vracejí do škol a nám všem se přiblíží konec roku.

Každopádně v našich dějinách je září hodně bohaté na události související s našimi panovníky. V září byli korunováni čtyři čeští králové. Předně 2. září roku 1347 Karel IV., 22. září 1575 císař Rudolf II., 6. září 1791 to byl Leopold II. a 7. září 1836 Ferdinand I. Dobrotivý. Korunu přijali vždy v katedrále sv. Víta. Kromě toho Přemysl Otakar I. obdržel 26. září 1212 v Basileji Zlatou bulu sicilskou, která mu zajistila dědičnost titulu pro jeho potomky, čímž vlastně i on byl potvrzen jako dědičný král.

Nesmíme zapomenout ani negativních událostí související s naší státností, zejména když jí ctíme jako den české státnosti, tedy 28. září, kdy byl v roce 929 (možná též 935) zavražděn kníže Václav I. tedy sv. Václav. Zkrátka touha po moci našich panovníků vedla i ke krveprolití. Později vzniklá svatováclavská legenda ukazuje spíše dobré vlastnosti mučedníka, ale i on jako každá lidská bytost měl své stinné stránky. To je však to pěkné na víc než tisíc let starém příběhu a dostává lidskou tvář.

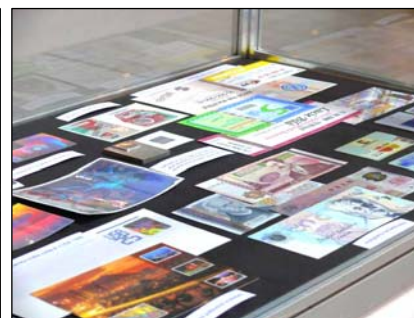
Z výročí, která jsou blíže našemu zaměření připomeňme velký požár v Londýně 2. září 1666, který zničil deset tisíc domů. I za pomoci rytin a kreseb Václava Hollara bylo město obnoveno. Jeho rytiny starého Londýna před požárem jsou dodnes nesmírně cenné.

Z událostí ve světě si můžeme připomenout předvedení prvního automobilu na benzin v americkém Springfieldu 20. září 1891 nebo založení firmy Honda Motor Company 24. září 1948 v japonském městě Minato.

Z domácích výročí si pak můžeme připomenout 23. září 1875 zahájení první linky koněspřežné tramvaje v Praze nebo na 18. září 1897 připadající zahájení provozu elektrické tramvaje Elektrických podniků král. hlavního města Prahy.

Aktuálně však je našim největším svátkem veletrh Sběratel, který se konal letos, stejně jako každý rok, v září.

Praha, 29. 9. 2011

SBĚRATEL

Letošní veletrh Sběratel, přestože byl ve své návštěvnosti i počtu vystavovatelů lepším než loňský ročník, přece jen byl jiný.

Muzeum cenných papírů připravilo tématickou výstavu na téma hologramů, vzhledem k několika jubileím s nimi spojených. Jednak letos uplynulo 40 let od udělení Nobelovy ceny za fyziku Dennisu Gaborovi za objev holografie, dále uběhlo 30 let od použití prvního hologramu na platební kartě a pak 15 let od vzniku hologramu s portrétem Viktora Koženého, který byl také nejvýznamnějším exponátem zapůjčeným na letošní výstavu. Veřejnosti byl představen vůbec poprvé na světě. Více o vystavených hologramech najdete v tomto čísle.

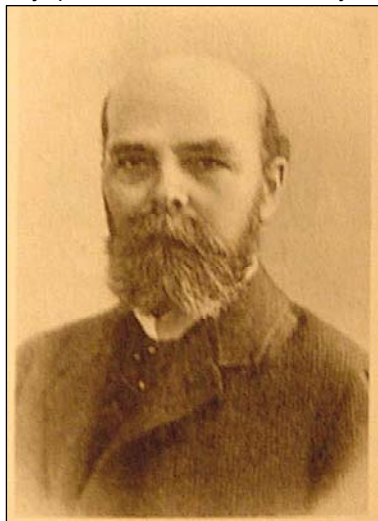
Žel Bohu průběh veletrhu se změnil, když byl oznámen pád letadla na palubě se třemi našimi hokejisty. Zájem novinářů se soustředil na jiné téma a tak nezbyl v médiích prostor i pro tak významnou akci jako je Sběratel. Vše má však svůj vývoj a tak jistě další ročník, tentokrát již patnáctý jubilejní bude opět na stejném místě a jistě si své fanoušky najde bez ohledu na dějinné události.

S JELENEM VE ZNAKU

Reklamy na různé výrobky vidíme každý den, někdy i několikrát za sebou. Jsme jimi otupěni, ale v podvědomí si je vybavíme při nákupu v obchodě. Tak tomu je téměř od počátku jejich existence. Jsou reklamní hesla a firemní značky, která by jsme nejráději zapomněli a jsou i taková, která tu vydržela nejen jednu sezónu, ale desítky let a dokonce i sto let. Jaká? Třeba „Čokoláda Orion je nejlepší“, „Sana, vlastní sestra másla“ a nebo klasické „Schichtovo mýdlo s jelenem jest nepřekonatelné nejlepší“. Málokdo dnes ví co bylo mýdlo s jelenem a kdo byl vlastně ten „Šicht“.

Nejstarší ochranná známka s jelenem

Zakladatel firmy Georg Schicht

Tak tedy zakladatelem podniku byl sedlák, řezník a uzenář Georg Schicht z Rynoltic na Liberecku, kde měla jeho rodina malou usedlost.

Georg (česky Jiří) se vyučil mydlářskému řemeslu v Mimoni a po svém návratu domů si podal žádost o živnostenské povolení vyrábět mýdlo. Tu obdržel 6. července 1848. Od toho dne se odvíjí historie firmy, která byla zaprotokolována pod názvem Georg Schicht, Seifenfabrik in Ringelshain. Z počátku se jednalo o opravdu malou živnost. Ve sklepě svého domu začal vyrábět mýdlo za přispění všech členů rodiny. Prodej byl realizován jen v Rynolticích a nedalekém okolí, kam se dalo se zbožím docházet. Jiří Schicht si však vytkl, že se pokusí nakupovat levné suroviny a prodávat levně dobré zboží. V době hospodářského vzestupu se mu pozvolna dařilo a tak si v roce 1867 staví nový obytný dům a v roce staví 1872 novou varnu na mýdlo. Jenže velkou zátěží byla doprava zboží. Vlak jezdil do Lovosic a Ústí nad Labem, kam se po Labi dovážely suroviny z Hamburku přes Drážďany. Zboží pak šlo do Bílého Kostela a nakonec povozy do Rynoltic.

Jiří Schicht měl čtyři syny, které časem zasvěcoval do práce v rodinné firmě. Jako nejschopnější nástupce mu

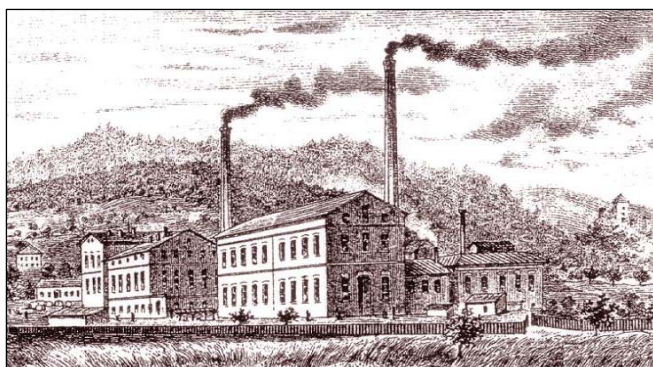
zdá syn Johann (česky Jan), který se narodil 8. března 1855 a tak ho posílá do Liberce, kde prošel učením u obchodníka. Centrum obchodu v monarchii, ale byla Vídeň, kam posílal Jana později a kde pracoval v úctárně velkoobchodníka s tuky a oleji. Zde poznal velkoobchod v opravdu velkém stylu. Jan se ve Vídni současně s obchodem vyučil i mydlářskému řemeslu.

V roce 1873 dává podnikavý Jan rodinně radě na uvážení, zřídit novou moderní mydlárnu v Ústí nad Labem. Zdůrazňuje, že by se výrazně zlevnila doprava surovin kokosového jádra i palmového jádra a uhlí, stejně jako to, že Ústí nad Labem a okolí je dobrým odbytištěm. V té době otec ani rodina nápad nerealizovali, ale to Jana neodradilo. V roce 1878 předává Jiří Schicht řízení firmy svým synům Janovi, Josefovi a Franzovi. V roce 1880 otevírá firma první filiálky v Liberci a Teplicích.

Továrna v Rynolticích, záběr asi z roku 1903

Mladí Schichtové se pustili do řízení s elánem a začali uvažovat již mnohem vážněji o zřízení nové továrny. První lokalitou bylo Staré Město u Děčína. V dubnu 1882 byla ustavena komise města za účelem povolení mydlárny. Radní však povolení odmítli vydat s tím, že by zápach mydlárny a kouřící komín město poškodilo. Druhou vytipovanou lokalitou byly Trmice u Ústí nad Labem, ale ani zde se továrna nezamlouvala. Konečně bylo vybráno místo mezi obcemi Kramoly a Novosedlice v katastru Střekova. Zde se začala koncem léta 1882 stavět nová továrna, která sestávala ze dvou budov a jednoho komínu. Kouř se z něho začal linout v prosinci 1882 kdy byla zahájena první výroba. Zpočátku šlo o malou továrnu, která ještě v roce 1885 zaměstnávala deset dělníků a dva úředníky.

Pohled na první továrnu ve Střekově u Ústí nad Labem asi rok 1886 a ukázka prvních ochranných známek mýdla s labutí a mýdla s klíčem.

Schichtovo patentní mýdlo
s touto ochrannou známkou

„pevné draslové mýdlo“

z tuku a salajky
(uhlič. kysel. draslo)

jest nepřekonatelné nejlepší mýdlo pro domácí potřebu.

Nejlepší mýdlo jádrové však jest Schichtovo mýdlo jádrové

Mýdlo jádrové jest mýdlo natronové z tuku a sody (uhlič. kysel. natron).

s ochrannou známkou **klíč**

Ukázka dobového firemního dopisu. Výřez detailu hlavičky z účtu z roku 1892. Firma používala stejné motivy jak v češtině tak v němčině

Schichtovy závody však nevyráběly jen mýdlo, jak by se mohlo zdát, ale rozličné produkty tukového průmyslu. Předně byl vybudován v roce 1887 závod na zpracování olejů a palmového jádra. Šlo o jedinou továrnu v celém Rakousku na jeho zpracování. Postavena byla výroba vodního skla. Dále vznikl v roce 1891 provoz na výrobu stearinu, stejně jako provoz na výrobu kokosového oleje z kopy. V roce 1892 byla postavena nová továrna na jádrové mýdlo a o dva roky později začala výroba luxusních toaletních mýdel pro kterou vznikla i vlastní kartonáž. V roce 1896 přibyla výroba glycerinu a fermeží.

Zpracovávaly byly též řepkové a lněné oleje, vlastně i jiné rozličné oleje a tuky. Průběžně vznikaly pomocné strojírenské provozy s vlastní kovárnou a elektrárnou. S tím jak se továrna rozrůstala byla zřízena železniční vlečka sloužící mezi jednotlivými provozy k směrem k nádraží, také byla postavena vlastní vodárna a v roce 1900 byl celý závod plně elektrifikován, ale energie sloužila i pro veřejné osvětlení ve Střekově.

Aby byly provozy soběstačné v získávání elektřiny a páry, nutné pro výrobu olejů, koupila firma v roce 1901 všech 100 kuxů Měrunického hnědouhelného těžářstva „Svornost“ (Meronitzer Braunkohlengewerkschaft „Einigkeit“) čímž si zajistila uhlí za režijní náklady. Těžářstvo vlastnilo hlavní důl Svornost, šachtu Hermína v Újezdecku u Řetenic a Magdalenu ve Verneřicích (dnes část obce Hrob). Později vznikla ještě šachta Jan v Kvítkově u Modlan. Průměrná roční těžba ze všech dolů byla 750.000 q.

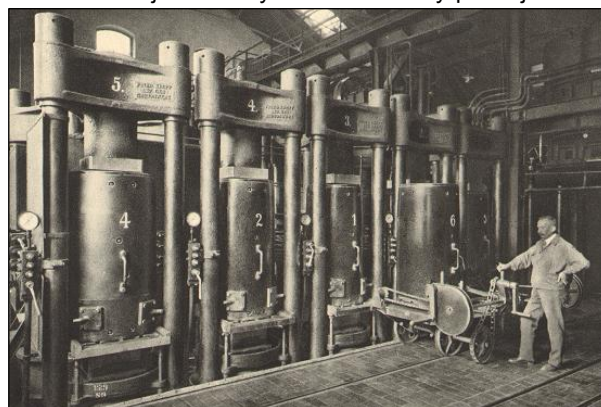
V novém století se továrna dále rozvíjela a v roce 1902 zahájila výrobu oleje z jader kokosových ořechů. Důležitým mezníkem se stal rok 1904, kdy byla zahájena výroba jedlých tuků, margarinu a ovocných šťáv Ceres. Jedlé tuky jsou vzhledem k povaze oboru olejů pochopitelné, ale proč ovocné šťávy?

Jan Schicht byl jako známý velkopřemyslník členem řady hospodářských, národnostních, uměleckých i humanitárních spolků. Prosazoval názor nenutit své bližní, aby pro nás vyráběli zbytečné nebo dokonce škodlivé věci. Pokud možno co nejvíce vyrábět a co možná nejméně spotřebovat. Žít tak, abychom si mohli na "konci" říci: Ty jsi měl podíl na pokroku lidstva... Život pro sebe nemá cenu. Jako takový byl odpůrcem alkoholu a kouření. Právě proto, aby přispěl k potírání alkoholismu vybudoval v původní továrně v Rynolticích, která se stala mezitím pobočným závodem, výrobu ovocných šťáv Ceres saft. Tu pak později přesunul do Ústeckého závodu. Jejich výroba se zde udržela až do roku 1952, kdy byla na rozdíl od výroby tuku zrušena.

Císař František Josef I. udělil tehdy třiačtyřicetiletému Janu Schichtovi v roce 1898 titul císařského rady za jeho zásluhy o rozvoj průmyslu rakousko-uherské monarchie. Však také bylo za co. Z malé továrny vybudoval přední podnik nejen v celé monarchii, ale i v Evropě. Z původního počtu 12 zaměstnanců jejich počet vzrostl stonásobně na 1.200 osob. Pro tak početné dělnictvo byla mj. od roku 1894 zřízena první závodní jídelna.

Firma získala čestný diplom na výstavě ve Vídni v roce 1890, o rok později na jubilejní zemské výstavě konané v Praze zlatou medaili a v roce 1893 stříbrnou státní cenu v Ústí nad Labem.

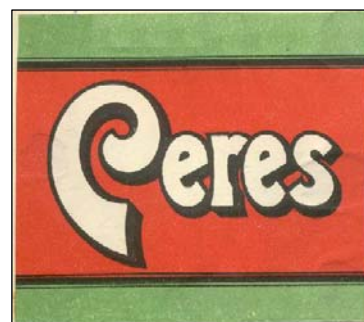
V roce 1905 zakoupila firma mydlárnu firmy Roth v Moravské Ostravě, ze které vznikl o rok později pobočný závod. Šlo tak o druhý pobočný provoz po továrně v Rynolticích.

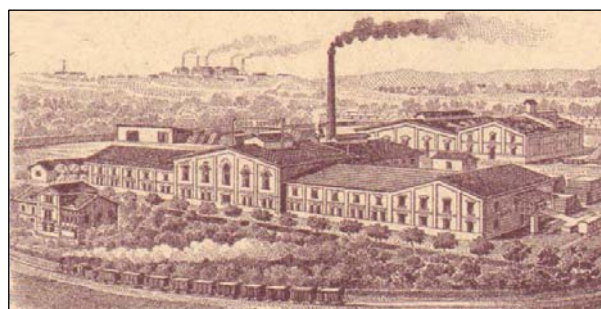
Lisovna olejů. Lisy od firmy Krupp působily tlakem 883.000 kg

Reklamní zálepka Ceres

Značka pro tuk Ceres z roku 1908

Pobočný závod v Moravské Ostravě pro výrobu mýdel, 1905

Michel Eugène Chevreul

Vraťme se, ale ještě jednou do roku 1903. Tehdy byl v pobočném závodě v Rynolticích vyroben zkušebně první pokrmový tuk a jeho výroba pod značkou Ceres byla zahájena o rok později. Pro výrobu všech potravin, tedy šťáv i jedlých tuků bylo vytvořeno oddělení Výživy „Ceres“ podle řecké bohyně plodnosti a úrody. Proč se Jan Schicht rozhodl pro výrobu ovocných šťáv jsme si říkali, ale proč margarín a pokrmové tuky, tedy potravin, které mají k mýdlu přece jen trochu daleko?

Margaríny se staly velmi zajímavým a oblíbeným artiklem a tak není divu, že tak rychle rostoucí podnik tato výroba zaujala. Margarín objevil v roce 1813 Michel Eugène Chevreul (1786-1889) při výzkumu palmitových kyselin a nazval ji margarínovou kyselinou. Jméno vzniklo podle perleťového lesku kyseliny odvozením od řeckého márgaron což znamená perla. V roce 1853 pak Němec Heinrich Heintz analyzoval margarínovou kyselinu jako kombinaci stearové a dříve známých palmitových kyselin. Tento objev zůstal dlouho nepovšimnutý protože ho nebylo zapotřebí dále rozvíjet k využití. Jenže v rozmezí let 1850 až 1870 se měnila hospodářská situace. V tomto období stoupla cena másla v Evropě dvojnásobně, vlivem rostoucí vrstvy střední a vyšší populace. Cena másla jako základní potravin nedala spát ani francouzskému císaři Napoleonu III. Bonapartovi (viz též věstník č.5/2011). Proto v roce 1867 při konání světové výstavy v Paříži vyhlásil a nabídl cenu komukoli, kdo vyrobí kvalitní ná-

hražku másla, vhodnou pro použití ve velkém množství jak v armádě, tak i pro prostý lid. Francouzský chemik Hippolyte Mège-Mouries se úkolu ujal a vynalezl látku tzv. oleomargarine, který z obchodních důvodů zkrátil na margarín a 15. července 1868 požádal o patent č.86480, který obdržel v říjnu stejného roku. Britský patent pak získal 2. července 1869. Právě včas, protože císař se chystal do války. Ta bývá označována jako Prusko-francouzská, přestože jí vyvolala Francie, která ovšem prohrála. Císař potřeboval dostatek levných potravin pro armádu. Nedostatek másla chtěl vojsku i strádajícímu národu kompenzovat náhražkou. Mège-Mouries založil první továrnu v Poissy a začal vyrábět. Válka začala 19. července 1870, ale během měsíce měli Němci převahu a Francie 2. září 1870 vyhlásila kapitulaci. Výroba margarínu ze dne na den ustala a Mège-Mouries výrobní postup ještě koncem roku 1870 prodal. Návod na výrobu koupila holandská firma Anton Jurgens za 60.000 franků. Jelikož však v Nizozemí v té době neexistovalo patentové právo, založil Mège-Mouries akciovou společnost Societé Anonyme d'Alimentation s kapitálem 800.000 Fr., které převedl svá práva a firma je dále prodávala i jiným firmám. V roce 1873 tak putoval recept do USA, v roce 1874 do Anglie, Pruska a dalších států.

Za zmínku stojí proč první licenci koupila holandská firma Anton Jurgens. Ta sídlila v malém městečku Oss, které bylo v tehdejší době světovým centrem obchodu s máslem. Kromě firmy Jurgens zde sídlila i konkurenční velkoobchodní firma Van den Bergh, která koupila licenci o rok později. Je zajímavé, že obě firmy nedodávaly z počátku margarín na domácí trh, ale celou produkci exportovaly do Německa a Anglie. Až po roce 1880 zavedly první margarín také v Nizozemí. To, že zmíní tyto firmy má svůj důvod a jména obou firem ještě mnohokrát zazní, ale nepředbíhejme.

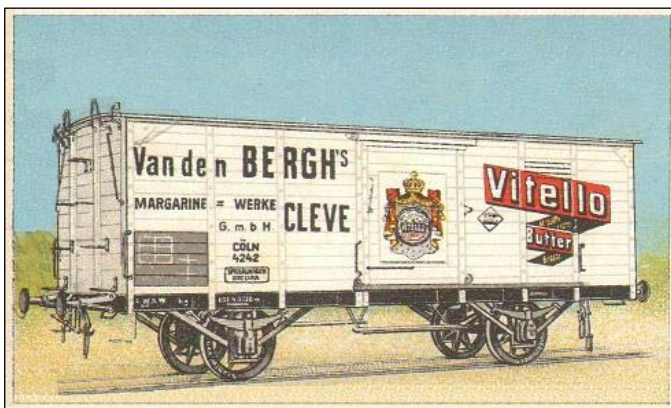
Mezi tím se výroba rozšířila téměř po celé Evropě. V Rakousku byla zahájena v roce 1873 firmou F. A. Sarg's v Leisingu u Vídně, která v našem příběhu bude také ještě zmíněna. Např. v Anglii vznikla první továrna až roku 1889. Do té doby se Britové spokojili s dovážením margarínu z Holandska a Dánska.

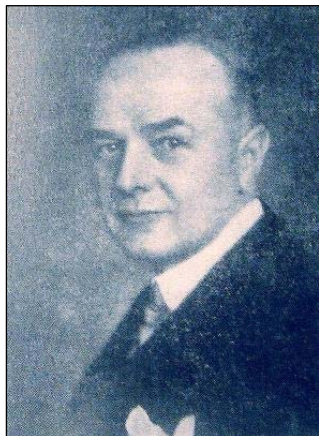
Margarín si zkrátka úspěšně razil cestu Evropou. Vzhledem k poloviční ceně oproti máslu byl oblíben zejména v průmyslových městech s velkými dělnickými čtvrtěmi. Pro chudší lidi a dělníky byl margarín vítanou úsporou výdajů. Proto také získal označení „máslu chudých“. Jeho produkce prudce stoupla. V roce 1874 ho bylo vyrobeno na celém světě asi 100 tun, přičemž v roce 1900 to bylo již 238.000 tun. S rostoucí výrobou přicházely i podvody při jeho výrobě. Někteří ho z počátku vydávali za máslo. Další šejdíři různě šidili a upravovali suroviny k jeho výrobě, aby víc vydělali. První zákon definující řádnou výrobu a kvalitu byl přijat v roce 1887 v Anglii. Upřesňoval, že produkt „margarín“ neobsahuje víc než 10% másla, resp. mléčných tuků a že musí být prodáván ve formě kostek oproti máslu, které je prodáváno v podobě cihel. Další státy pak reagovaly svými zákony a nařízeními obdobně.

Mezníkem kdy se zastavíme je rok 1888. Tehdy Holanďan Simon Van der Bergh postavil v německém Kleve, ležícím necelých 10 km od holandských hranic, novou továrnu kde začal vyrábět margarín průmyslově margarín a tedy výrazně levněji. Přestože šlo o holandskou firmu, díky stavbě továrny na území Německa a se současnou úpravou surovin v receptuře dokázal obejít vysoké celní tarify a daně v Německu a dostal svůj výrobek na mnohem větší trh a tím vlastně do celé Evropy. Jeho margarín se jmenoval „Vitello“. To jméno si dobře zapamatujte, má v tomto příběhu význam.

Továrna firmy Van den Bergh's Geselleschaft m. b. H. v Kleve, rok 1905

První prezident dr. Heinrich Schicht

Tak rozsáhlé investice se neobešly bez financování a banka, přestože podnik vydělával, trvala na zvýšení kapitálu přiměřeně k investicím. Proto valná hromada 19. července 1910 zvýšila kapitál na 20.000.000 K vydáním 25.000 nových akcií. Firma tedy byla dostatečně kapitalizována a v březnu 1911 navázala tzv. úzké společenství s firmou Erste österreichische Seifensieder-Gewerks-Gesellschaft „Apollo“ G.m.b.H. ve Vídni, založenou v roce 1839, resp. v roce 1911 s kapitálem 100.000 K. Zpočátku jí kapitálově neovládla, ale později ji dostala pod svoji kontrolu.

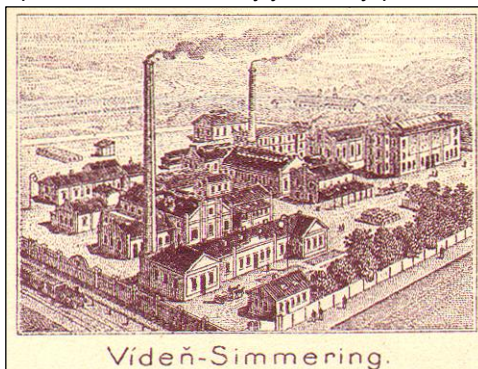
Továrna Kunerolwerke v Atzgersdorfu u Vídně

Ukázky reklam margarínu Gloriol továrny Apollo, rok 1911 a Kunerolu z roku 1908 >>

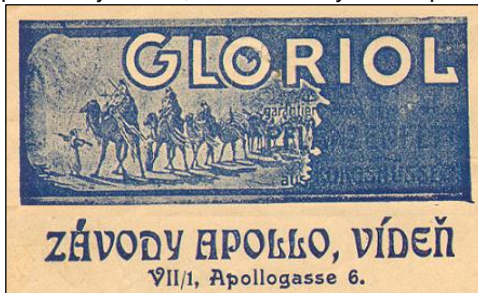
Jana Schichta jsme opustili v roce 1905, kdy otevřel novou továrnu v Moravské Ostravě. V té době však již nebyl úplně zdravý a začal se připravovat na svůj odchod. I když byl čelným představitelem firmy, šlo o rodinný podnik a tak nejprve předložil svoje plány v úzkém kruhu. Po získání souhlasu se obrátil na Anglo-rakouskou banku ve Vídni s jejíž pomocí změnil rodinný podnik na akciovou společnost pod názvem Georg Schicht A. G. in Aussig, tedy Jiří Schicht a. s. v Ústí nad Labem. Na ustavující valné hromadě 12. července 1906 byl stanoven počáteční kapitál ve výši 10.000.000 K rozdělený na 25.000 akcií po 400 K. Rodina si ponechala 80% akcií, 20% získala z počátku banka. Jan Schicht se stal prvním prezidentem společnosti, bohužel ne na dlouho. Zemřel v Ústí nad Labem 3. června 1907. Firma zaměstnávala v tomto roce 1.880 zaměstnanců.

Jeho nástupcem se stal syn Dr. ing. h.c. Heinrich (česky Jindřich) jako prezident firmy a jeho syn Jiří jako viceprezident. Jindřich se narodil v roce 1880 a studoval chemii. Na přání otce studia přerušil a stal se vedoucím podnikových laboratoří. V roce 1925 získal na brněnské technice čestný doktorát. Jako prezident společnosti uzavřel několik zahraničních dohod v oblasti odbytu a spotřeby tuků zejména v Anglii a Holandsku, to umožňovalo v budoucnu firmě snadnější přístup k surovinám, zejména v době 1. světové války a krize ve 30. letech. Změna na akciovou společnost nebyla jednou událostí v roce 1906. V tomto roce byl ještě zřízen pobočný závod Budapešť a Vídeň, které byly získány převzetím firmy Lauereol-Speisefettfabrik Wien sídlící v Vídni-Simmeringu.

Firma racionalizovala výrobu a kvalitu pokrmových tuků, což jí umožnilo snížit ceny. Díky tomu výrazně stoupl obrát. Proto bylo nutné rozšířit výrobu. V roce 1907 byla postavena druhá továrna na pokrmové tuky v Ústí a v roce 1910 došlo k jejímu výraznému rozšíření. V roce 1911 pak byla uvedena do provozu ztužovna tuků. Ta byla první ztužovnou na evropském kontinentě (pevnině) a teprve čtvrtou na světě. Pro zvýšení výroby byla vybudována i nová kotelna, jejíž komín dokončený v roce 1913 byl se svojí výškou 95 m nejvyšším komínem v monarchii. Do firmy denně docházelo 5.000 objednávek, v evidenci bylo 100.000 zákazníků a podnik zaměstnával 2.500 osob. Firma Jiří Schicht se stala největším podnikem svého druhu v Evropě. V Německu byla větší olejna, v Holandsku margarínka, ale neexistoval větší komplex tukových podniků než továrny v Ústí nad Labem, které navíc byly na vysoké technické i profesní úrovni.

Vídeň-Simmering.

V roce 1912 byla zakoupena za cenu 732.000 K firma Emanuel Khuner & Sohn založená v roce 1880. Ta od roku 1897 provozovala továrnu na kokosový tuk Kunerol v Atzgersdorfu u Vídně. Za pomoci Anglo-rakouské banky byla společnost 27. září 1913 akcionována na Kunerolwerke Emanuel Khuner & Sohn A. G. s kapitálem 1.200.000 K. Značka Kunerol byla hojně oblíbená v Rakousku a na jižní Moravě, stejně jako další Khunerův margarín Thea.

Souběžně s touto transakcí byly založeny pobočné továrny ve Vídni, Budapešti a Ústí nad Labem pod značkou Wiener Elida-Parfümerie-Gesellschaft čímž pronikli Schichtové i do oboru parfumerie a voňavkářství, které rozvinuli zejména ve dvacátých letech. Toto období před první světovou válkou bylo velmi úspěšné a hojné na akvizice. Další proběhla v Budapešti. Zde by získána firma József Hutter Rt. založená 9. dubna 1907. Schichtové odkoupili původní akcie v hodnotě

1.000.000 K a opět za pomoci Anglo-rakouské banky ve Vídni provedly fúzi firem Pflanzenfettfabriks AG a „Concordia“ vegyészeti ipar Rt. („Concordia“ akc. spol. pro průmysl chemický). Se současným zvýšením kapitálu na 1.200.000 K ovládl Schicht celou firmu a přejmenoval ji ke dni 18. prosince 1912 na Hutter-József Vegetálművek, szappan- és növényzsirgyárák rézsvénytársaság (Josef Hutter, továrna na olej, mýdlo a rostlinné tuky a.s.). Ovšem pravý důvod převzetí firmy Josef Hutter bylo spíš převzetí jeho zákazníků a značky Vegetal. Veškeré tyto investice znamenaly nutnost dalšího zvýšení kapitálu, které schválila mimořádná valná hromada konaná 12. března 1913 a to zvýšením na 30.000.000 K s vydáním dalších 25.000 akcií po 400 K.

Do Evropy vstoupila válka, která další rozvoj firmy sice zpomalila díky odvodu branců a omezování výroby v době války. Omezována byla výroba luxusnějších značek ve prospěch levnějšího zboží. Tím se částečně kompenzoval problém při dovozu klíčových surovin ze zámorí. Nejen v Rakousku-Uhersku byl zaveden přidělový systém. Margarín si tak dobýl další prostor na úkor drahého přidělového másla a začala rapidně stoupat jeho produkce a spotřeba. Dokonce USA, které byly z počátku proti výrobě margarínu začaly masivně s jeho výrobou i díky začínajícímu nedostatku mléčných výrobků na trhu. Velká Británie a další státy závisely na dovezeném masle z Austrálie a Nového Zélandu, ale riziko ponorek potápějící konvoje zavedly přece jen do popředí nutnost zvýšení této výroby i v těchto zemích. V celé Evropě pozvolna stoupala výroba margarínu někde až o 50%. Německo však mělo problém s dovozem surovin ze svých kolonií, Rakousko na tom bylo ještě hůř a tak byla z podnětu Schichtů založena v roce 1915 ve Vídni firma Oesterreichische Oel und Fettzentrale AG s kapitálem 500.000 K, která vydala 1.000 akcií po 500 K. Majoritu měl Schicht. Tato společnost měla umožnit snazší přístup k nákupu surovin a rozdělování kontingentů zavedeným firmám. To umožnilo Schichtům kontrolovat i dovoz ostatním firmám, protože jak víme, již dříve si dlouhodobými smlouvami zajistili dovoz surovin z neutrálního Holandska a tak jejich výroba vlastně nebyla nijak významně narušena po celou dobu války.

Laboratoře výrobců byly zahlceny požadavky vedení, aby našly náhražkové suroviny za ty nedostatkové. Tak např. ve výrobě margarínu byl vynechán z původní formule hovězí lůj a postupně nahrazován rostlinnými oleji nebo kombinací jiných živočišných tuků a kalených či netvrzených rostlinných olejů. To se opakovalo i za 2. světové války a po roce 1945 živočišné tuky z výroby zcela zmizely.

Továrna na loupání rýže Austria v Kramolech, záběr asi z roku 1908

várny postavila novou loupárnu rýže. Ta zahájila činnost 31. října 1899 a kromě loupání rýže se zpracovávaly ječné kroupy nebo loupavý hrách. Po vyhlášení války v létě 1914 však musela zavřít pro nedodovoz se zastavil. Schichtové po získání 100% akcií zvýšily kapitál na 4.000.000 K a zařízením. V roce 1917 byla zahájena výroba ovesné rýže jako náhradního produktu. Po 6. května 1920 změněn název rýžovny Austria na Rýžárna Bohemia a. s.

Válka zasáhla Schichtovy závody i personálně, když bylo odvedeno téměř 1.600 zaměstnanců. Firma musela krom toho vynakládat značné finanční prostředky na podporu rodin. Poskytla mnoho darů a příspěvků na spolky, jednotlivce i ve prospěch Rakouského červeného kříže. Prostory závodní jídelny byly navíc přebudovány na válečný lazaret, fungující po celou dobu války.

Každému bylo jasné, že během války bude problém s pořízováním potravin. Firma zahájila v roce 1915 další program ve prospěch péče o zaměstnance, když uvolnila volné pozemky v okolí továrny. Na nich bylo zavedeno pěstování brambor, které prodávala dělníkům jen za výrobní náklady. Na jaře 1915 pak firma pořídila další akvizici a to 100% akcií ústecké rýžovny „Austria“ Reiswerke-Aktiengesellschaft in Aussig založené 24. října 1898 s kapitálem 1.200.000 K rozděleným na 3.000 akcií po 400 K. Firmu založila jako svoji dceřinou společnost rakouská Prima Pilatura di Riso S.p.A. (První terstská rýžovna a.s.) a v Kramolech, pár set metrů od Schichtovy to-

statek surovin, jejichž provedly modernizaci vzniku republiky byl

Ukázka reklamy okolo roku 1914

B084 - 100 akcií firmy Georg Schicht Aktiengesellschaft in Aussig, III. emise vydaná 30. září 1913 na 40.000 K, tiskárna A. Haase, Praha

B130 - 25 akcií firmy Georg Schicht Aktiengesellschaft in Aussig, IV. emise vydaná 1. ledna 1914 na 10.000 K, tiskárna neuvedena

Třetího července 1915 zasáhl Schichtovy závody mohutný požár, který se však podařilo zvládnout i díky vlastnímu hasičskému sboru, který byl v továrně zřízen už v roce 1895. Ještě do konce roku byl provoz obnoven a současně byla získána další firma. Tentokrát šlo o Lovosickou akciovou společnost pro výrobu rostlinných olejů založenou v květnu 1895 s původním kapitálem 600.000 K. Schichtům se podařilo odkoupit konkurenci a navíc využít provoz během krátkého výpadku výroby po požáru. Nutnost vytvoření rezerv v době války znamenala také nutnost dostatečného kapitálu i nutnost rozšířit výrobu a proto mimořádná valná hromada konaná 3. ledna 1916 rozhodla o dalším zvýšení kapitálu na 40.000.000 K opět vydáním 25.000 nových akcií po 400 K.

< Požár Schichtových závodů z 3. června 1915 na dobové pohlednici

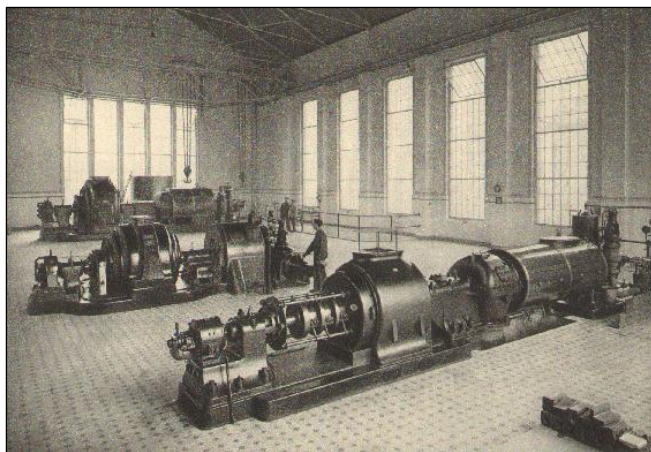
Z prostředků získaných zvýšením kapitálu byla kromě rozšíření provozů věnována také částka na investice. Když v roce 1873 snil Jan Schicht o nové továrně v Ústí, zmiňoval především snadnou a levnou dopravu po Labi. Teprve v létě 1916 se firmě podařilo zakoupit za cenu 1.100.000 marek 1.008 akcií dopravní společnosti Deutsch-Österreichische Dampfschiffahrt A.-G. v Magdeburku což znamenalo 50,40% kapitálu. Paroplavba byla založena 20. července 1895 a patřilo jí 17 parníků a 52 nákladních člunů pro dopravu zboží po Labi. Na českém území od hranic do Mělníka a občas zajišťovala až do Prahy. V roce 1917 pak firma koupila 100% akcií Neue Deutsch-Böhmische Elbeschiffahrt Aktiengesellschaft založené 26. září 1907 v Drážďanech. Tato paroplavba s kapitálem 2.700.000 marek měla 23 remorkérů, 14 parníků a 66 nákladních lodí, ale především vlastní přístavní skladiště v Hamburku. Od 1. ledna 1918 spojil Schicht obě firmy dohodu o spolupráci a v říjnu 1921 provedl fúzi obou paroplaveb do Neue Deutsch-Böhmische Elbeschiffahrt A.-G. s novým kapitálem 8.000.000 marek. V roce 1920 bylo postaveno nové skladiště v přístavu v Drážďanech. V roce 1923 se pak podílel na založení Sächsisch-Böhmische Elbeschiffahrt A.-G. s kapitálem 10.000.000 marek. V roce 1928 obě firmy opět propojil vzájemnou smlouvou i kapitálově. Firma si tak zajistila vlastní plynulou dopravu surovin i zboží na dlouhá léta.

E4382 - Akcie firmy Neue Deutsch-Böhmische Elbeschiffahrt AG, první emise vydaná v Drážďanech 30. září 1907 na 1.000 marek

E1148 - Emise akcie firmy Neue Deutsch-Böhmische Elbeschiffahrt AG vydaná po fúzi 4. října 1921 v Drážďanech na 1.000 marek

Pohled na hlavní strojovnu modernizovanou v roce 1917

závody byly schopny naplnit kapacitu nejen pro vlastní potřebu, ale byla nabízena i kapacita pro jiné. Firma vlastnila vlastní dřevařský závod v Mojžíři u Neštěmic. Kromě toho zajišťovala servis strojů tak i jejich výrobu. Mezi největší zakázky patřil železný most pro Litoměřice. Dalšími nepřímo souvisejícími provozmi byly velkostatky, celolitové závody a také podíly v několika mlékárnách.

Válka skončila a s ní přišlo i nové uspořádání Evropy. Po rozpadu monarchie ztratila firma 75% svých odbytišť. Nešlo o to, že by najednou lidé nenakupovali Schichtovy výrobky, ale každá z nástupnických zemí si vytvořila vlastní systém dovozních pravidel včetně vysokých celních sazeb a tak došlo k již uvedenému propadu. Navíc firma měla nyní část závodů v jiných státech což také komplikovalo dovoz z nich do Československa. Během války, i když firma prosperovala, zařízení stárla a bylo třeba řadu provozů modernizovat a připravit rozšíření výroby v nových oblastech výroby. Proto bylo do programu XIV. řádné valné hromady, která se konala 30. září 1920, navrženo opětovné zvýšení kapitálu. Tentokrát na 80.000.000 Kč, tedy na dvojnásobek. Po schválení bylo vydáno 100.000 nových akcií po 400 Kč. Ze zvýšení kapi-

Přes požár v roce 1915 firma neustále rostla, posilovala své pozice i obrat a to o desítky procent. Např. v roce 1909 měla obrat 47.000.000 K a v roce 1915 činil 146.000.000 K. V roce 1918 sice došlo k propadu na 65 milionů, ale v roce 1922 naopak k výraznému nárůstu na 300.000.000 Kč a to již byla započítána jen česká produkce bez závodů v Rakousku a Maďarsku.

V roce 1918 stihla firma ještě otevřít ve Střekově třetí margarínku. Celý provoz komplexu továren byl stále soběstačnější a rozšiřoval se zejména strojírenský provoz, sudárna a bednárna, rozšířena byla i elektrárna. Tyto pomocné závody byly schopny naplnit kapacitu nejen pro vlastní potřebu, ale byla nabízena i kapacita pro jiné. Firma vlastnila vlastní dřevařský závod v Mojžíři u Neštěmic. Kromě toho zajišťovala servis strojů tak i jejich výrobu. Mezi největší zakázky patřil železný most pro Litoměřice. Dalšími nepřímo souvisejícími provozmi byly velkostatky, celolitové závody a také podíly v několika mlékárnách.

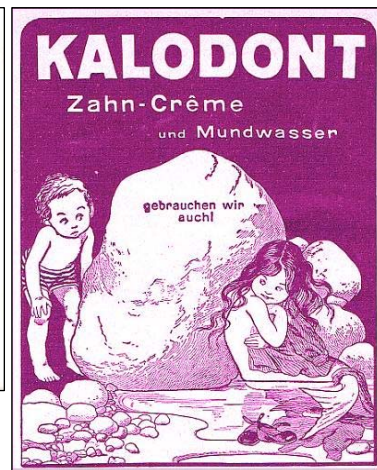
Reklamní účtenka na prací prášek Schichtal v maďarštině

B784 - 100 akcií firmy Georg Schicht Aktiengesellschaft in Aussig, V. emise vydaná 1. ledna 1921 na 40.000 Kč, tiskárna Emil M. Engel, Wien

tálu pak byla financována kromě modernizace závodů také stavba 68 dělnických a 34 úřednických domů, ale k péči o dělníky se ještě dostaneme.

Během roku 1920 se stalo několik podstatných událostí pro další vývoj. Předně šlo o koupi firmy F. A. Sarg's Sohn & Co. v Liesingu u Vídně. O té jsme hovořili, když jako jedna z prvních koupila patent od Mège-Mouriese a v roce 1873 začala

s výrobou margarínu v Rakousku. Firmu, ale Schichtové koupili i z jiného důvodu. V roce 1887 začala vyrábět jako první na světě zubní pastu v tubách.

Její název byl Kalodont. Toto pojmenování bylo dokonce v řadě zemí synonymem pro zubní pastu a výrobek se prodával do 34 zemí světa. Schichtové pronikající do kosmetického průmyslu odkoupili firmu i se značkou Kalodont jako budoucím úspěšným produktem a navíc ovládli další část trhu s margarínem patřící do té doby Sargsům.

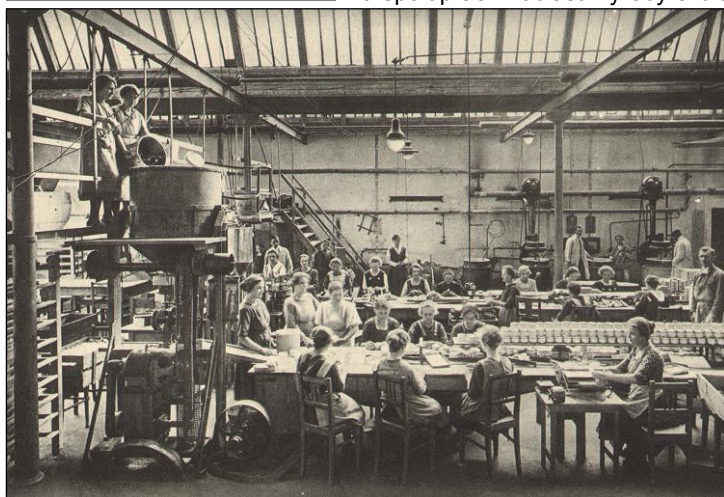
Dalším významným krokem bylo založení samostatné společnosti „Parfumerie“ společnost s r. o. Elida v Novosedlicích s kapitálem 1.020.000 Kč, přičemž Schichtové vlastnili podíly v hodnotě 1.000.000 Kč. Tato firma převzala výrobu původní vídeňské firmy zakoupené v roce 1913. Výroba pak probíhala v továrně v Ústí nad Labem jako produkce firmy Schicht, ale všechny výrobky byly prodávány firmě Elida, což mělo daňové důvody.

Zcela zásadní však byla dohoda uzavřená na sklonku roku mezi Schichtovými závody a v té době již obchodně spojenými firmami Van der Bergh's, Anton Jurgens a Centra Wien o spolupráci v oblasti výroby a distribuce margarínu na jejímž základě začal být v Československu vyráběn margarín Vitello.

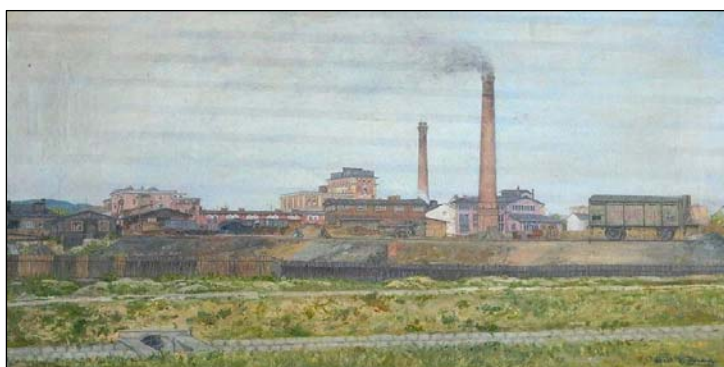
Firmu kromě celních a vývozních bariér přece jen trochu zatěžovala i samotná velikost trhu, který svým jménem téměř ovládla. Současně stále nebyla u řady jiných firem vyřešena otázka nostrifikace a tak začala příprava na odštěpení zahraničních továren a vytvoření nové koncepce závodů, které by navenek vystupovaly jako samostatné podniky s vlastními značkami pod vedením centrály v Ústí. Postupem času tak vznikly firmy Radion, Elida, Centra a Sana.

V roce 1921 byla zakoupena olejna v chorvatském Osijeku a 21. září 1921 vložena do firmy Jugoslavencko dioničarsko društvo Georg Schicht (Jugoslávská akciová společnost Jiří Schicht) s počátečním kapitálem 20.000.000 dinárů, v roce 1922 došlo s definitivní platností k začlenění firmy F. A. Sarg do koncernu a v roce 1923 je otevřena nová továrna na margarín v Altgersdorfu v Dolním Rakousku, která patřila pod továrnu Kunerolwerke A. G.

Řádná valná hromada konaná 4. března 1924 rozhodla s konečnou platností zpětně k 31. prosinci 1922 o vzniku samostatné společnosti na území Rakouska, která by převzala všechny zdejší závody a podniky. Vznikla tedy Österreichische Georg Schicht A.-G. se sídlem ve Vídni, kde bylo vybudováno také místní ředitelství. Kapitál oddělené společnosti byl stanoven v celkové výši 1.500.000.000 K, tedy rakouských. Nešlo o tak velký podnik ani kapitál, ale v Rakousku v té době panovala poměrně vysoká inflace. Až v roce 1926 byl měnovou reformou

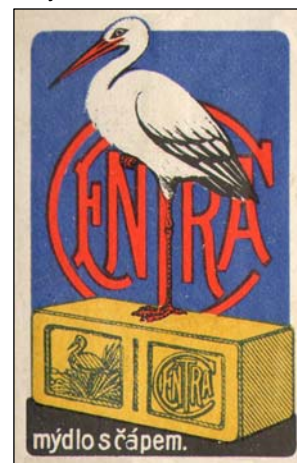
Pohled na plnírnu výrobků Elida. Většina výroby probíhala ručně včetně balení.

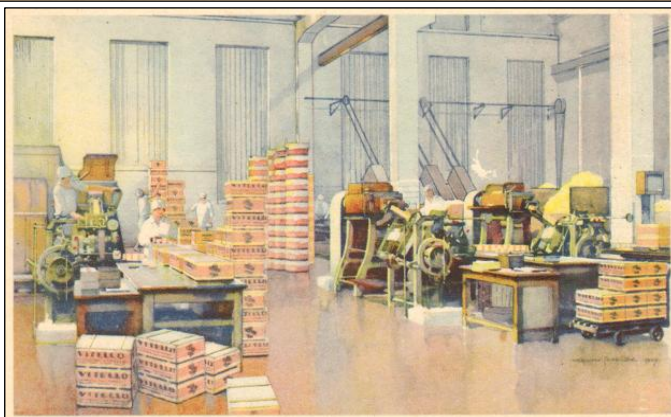
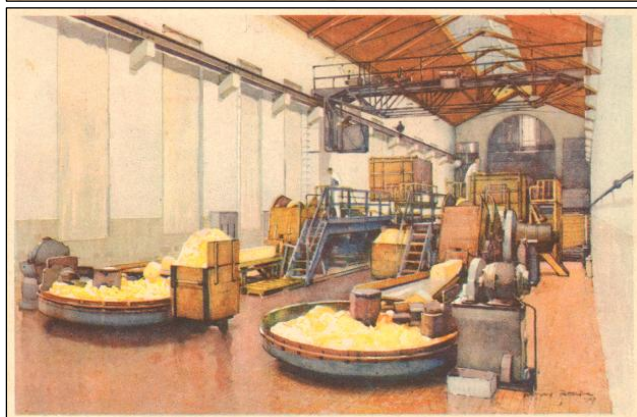
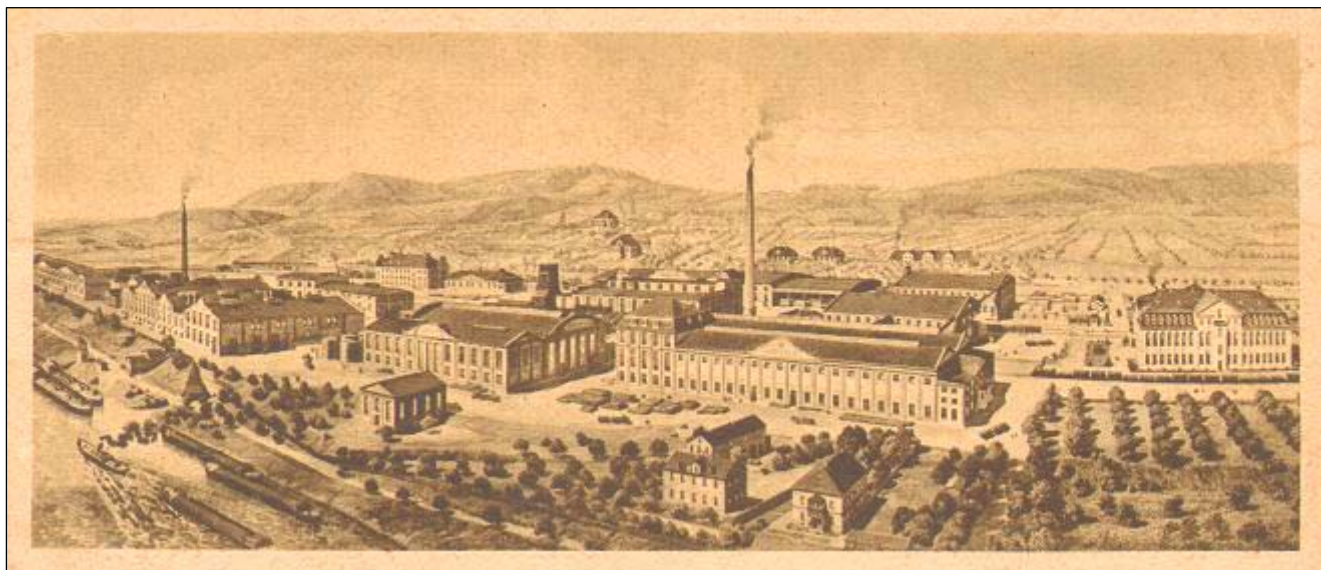

Nová továrna Kunerolwerke v Altgersdorfu, olej od Ersta Krirchnavyho, 1921

mou vysoký inflační kapitál upraven na 4.500.000 šilinků. S odpojením rakouských továren byl kapitál ústecké firmy na snížen 70.000.000 Kč zničením 25.000 kusů akcií po 400 Kč.

Výroba margarínu Vitello se značně rozšířila a tak došlo k dalšímu rozvoji. Pod taktovkou Schichtů a firmy Anton Jurgens byla z firmy „Centra“ Vereinigte Seifen-, Stearin-, Kerzen- und Fettwaren-Werke Aktiengesellschaft ve Vídni, která byla pod Jurgensovým vlivem oddělen z vídeňské Centry závod v Křešicích u Děčína, postavený původně jako firma Stearinwerke F. Weinmann, který Centra koupila v červnu 1913. Křešický provoz byl nostrifikován do nově

Nahoře celkový pohled na továrnu Centra, Křešice. Dole hala na výrobu margarínu Vitello a pohled na balení kostek margarínu a expedici, 1925

ustavené firmy „Centra“, akc. spol. továrny na tukové výrobky. Ta vznikla 7. července 1925 s kapitálem 2.200.000 Kč, ale po převzetí majority ze strany Schichtů byl kapitál zvýšen na 4.200.000 Kč.

V našem příběhu se stále objevují jména firem Anton Jurgens a Van den Bergh's. Ti již v roce 1908 uzavřeli první dohodu, dnes bychom řekli kartelovou o rozdělení trhu v poměru 40:60. Jenže firma Jurgens byla dravější a tak zejména během let 1914-1920 získala v Británii a jejích koloniích novou část trhu a od dohody odstoupila. Nestačil jí totiž podíl 40%, když

získala další pozice. Nadále, ale obě firmy spolupracovali a není tak divu, že přestože Centra ve Vídni patřil pod vliv Jurgense, vyráběl se v Křešicích margarín Vitello patřící pod skupinu Van den Bergh's. Vše zásluhou i vlivem Schichtů. Obě firmy se vrátili pod jejich vlivem k jednacímu stolu a v roce 1927 uzavřeli novou kompromisní dohodu, ale k tomu se za chvíli dostaneme.

Schichtové investovali značné částky na rozšíření a modernizaci továrny v Křešicích, aby zde byla zahájena výroba margarínů značek Vitello a Liga. V roce 1926 kdy byla zahájena výroba zvýšili kapitál Centry na 35.000.000 Kč. Nově vybudovaná továrna poskytla zaměstnání 300 dělníkům, později čtyřem stovekám.

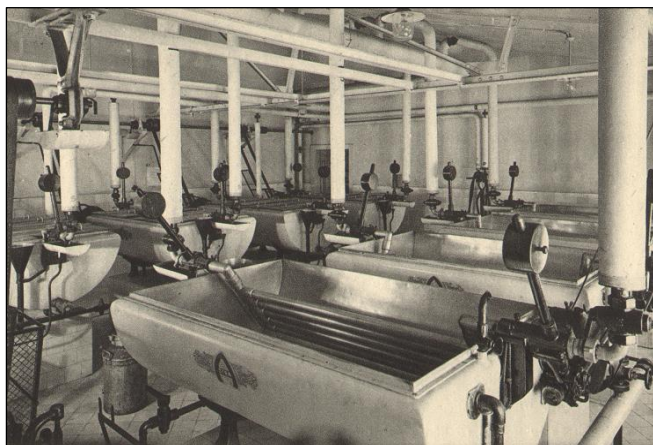
Nejen v Křešicích, ale ve všech závodech byly přijímáni další a další zaměstnanci a tak je na čase zmínit i péči o ně. Každá firma se snaží starat se o své zaměstnance a těm nejlepší věnovat patřičnou péči i odměny. V našem vyprávění již bylo zmíněno zřízení první závodní jídelny v roce 1894 a podpora zaměstnanců v roce 1915 formou prodeje potravin za režijní náklady. Nutno říci, že závodní jídelna byla schopna před rokem 1912 vydávat až 1.000 obědů denně a v roce 1938 dosáhla kapacita 2.000 obědů denně.

Další zařízením, které měli zaměstnanci k dispozici byla od roku 1905 závodní knihovna čítající např. v roce 1935 přes 12.000 svazků. V roce 1914 byla otevřena mateřská školka pro děti zaměstnanců. Hlavní závod byl vybaven též vlastní zdravotní ordinací se stálým lékařem a pomocným personálem. Zaměstnancům byla již od roku 1887 k dispozici podniková nemocenská pokladna, později ustavená jako podpůrná pokladna oddělená do samostatné firmy „Podpůrné zařízení firmy Jiří Schicht, akc. spol., společnost s r. o. Střekov“.

Především pro mladé zaměstnance byly pořádány chemické a technické vzdělávací kurzy. Firma si tak vychovávala vlastní dorost a zlepšovala znalosti stávajících dělníků.

Provozy a jednotlivá oddělení byly vybaveny odpočívárnami i místy pro ohřívání donesených jídel. Vzhledem k nebezpečí požárů nebo výbuchu byly zavedeny zvláštní místnosti pro kuřáky, což usnadnilo jistě práci závodnímu hasičskému sboru o počtu 80 hasičů. V továrně byla k dispozici i závodní sedmdesátí členná kapela.

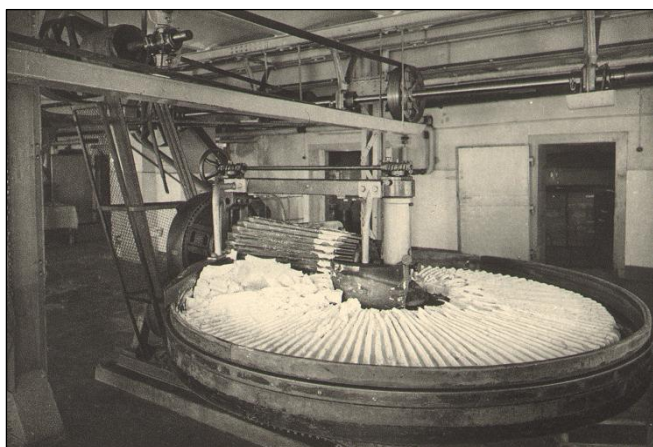
Ve volném čase mohli zaměstnanci využít zlevněné vstupenky do městského divadla jenž firma sponzorovala. V odůvodnění pro zvýšení akciového kapitálu v roce 1920 byla mj. uvedena i potřeba výstavby domů a bytů pro vlastní zaměstnance.

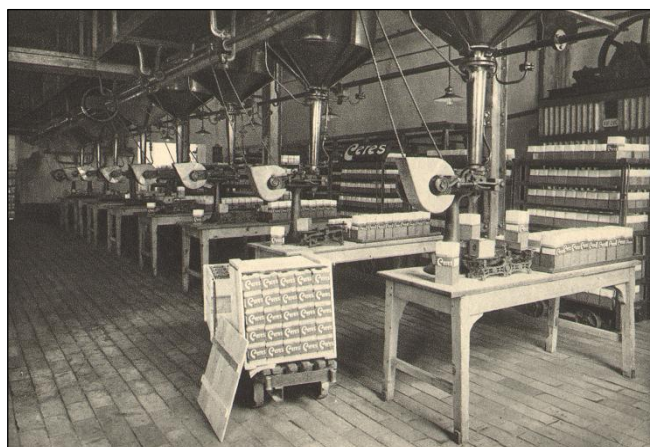
Kysání mléka, první výrobní krok pro výrobu margarinu

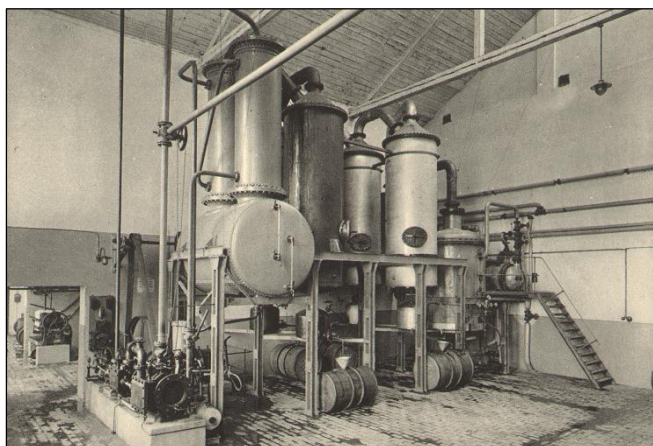
Tzv. kirny kde se míchá tuková směs olejů s upraveným mlékem

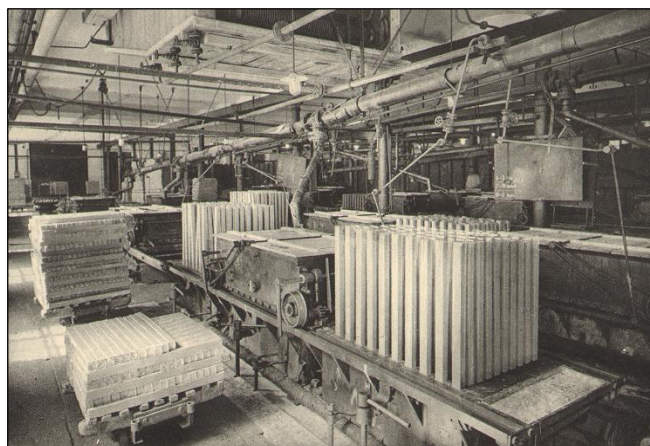
Hnětací stroj kde margarin získá správnou konzistenci pro balení

Plnírna pokrmového tuků Ceres, které se balí do kostek

Destilace glycerinu, který se používá při výrobě kosmetiky a mýdel

Stroj na lití mýdlových tyčí ze kterých se poté řezají malé kousky

Lisovna mýdla kde se mýdlo tvaruje a opatřuje značkou s jelenem

Strojnická dílna kde se opravují a vyrábějí stroje pro celou firmu

První domy byly určeny pro dělníky. Rychlost jejich realizace je až neuvěřitelná. V dubnu 1919 koupila firma pozemky, stavební povolení bylo vydáno v květnu, v červnu se začalo stavět a v říjnu se stěhovalo prvních 90 rodin. Druhá etapa výstavby dalších 34 úřednických bytů začala následně a byla dokončena v roce 1921. Domky patřící firmě, byly vybaveny elektrickým osvětlením, měly koupelnu, sklep, přístavek pro chov domácích zvířat a každý měl malou zahrádku velkou asi 200 m². Před 2. světovou válkou bylo postaveno ještě třetí sídliště. Tak jako u firmy Baťa, byly i zde byty a domky přidělovány podle zásluh a perspektivy konkrétních pracovníků.

Nejen pro zaměstnance, ale pro všechny obyvatele Ústí nad Labem byly 6. září 1931 otevřeny veřejné lázně Jana Schichta (Johann-Schicht Bad). Ty byly plánovány od roku 1928 k výročí 80. let založení firmy. Jako většina staveb v režii firmy, byla stavba lázní postavena za 15 měsíců a kromě sauny, vanových léčebných koupelí a kadeřnictví zde byl krytý bazén 25x12 metrů s maximální hloubkou 3,5 metru. V roce 1946 byly přejmenovány na lázně MUDr. Vrbenského, komunistického politika. Jméno kapitalisty Jana Schichta nebylo v nové době již žádoucí.

Firmě poskytujících zaměstnancům takové zázemí a výhody nebylo mnoho a tak zájemců o zaměstnání u Schichtů bylo hodně. Firma si, ale své zaměstnance vybírala velmi pečlivě. Úřednická místa mohl získat ten kdo měl dobrý prospěch ve škole nebo doporučení, ale přesto každý musel složit zkoušku na požadované místo. Rozdíl mezi Čechy a Němci nebyl brán v potaz, tedy rozhodně nebyl rozdíl v platech. Němci však museli prokázat na určitých pozicích, že jsou schopni pracovat i v češtině.

Lázně Jana Schichta ve Střekově a vnitřní plavecký bazén, 1932

Samostatnou kapitolou pak byl výběr obchodních zástupců. Přijetí obchodní a cestující zástupci prošli náročným školením. Byli informováni nejen o jednotlivých produktech, ale i o nových prodejních metodách a firemní etice prodeje. Pro tyto účely byl využíván kinosál s kapacitou 200 osob, kde se promítaly nejen reklamní, ale i zábavné a poučné filmy pro všechny zaměstnance.

Firma vynakládala zejména značné prostředky na reklamu. V roce 1883 zaměstnala prvního obchodního cestujícího. Byly používány všechny dostupné formy reklamy jako inzertní v tisku, velkoplošné plakáty nebo plechové cedule dodávané přímo do obchodů. Stálým odběratelům byly pro jejich zákazníky zasílány různé reklamní kartičky, pohádky pro děti, propagační brožury jako Schichtův kalendář nebo bohatě ilustrovaný Schichtův posel. Jeho náklad byl v říjnu 1926 zvýšen na dva milióny výtisků a na 16 stránkách měli čtenáři povídky, pohádky, ale i kuchafské recepty a rady pro domácnost, vždy s odkazem na konkrétní Schichtův produkt. Každý zákazník, který koupil 1 kg výrobků firmy, obdržel posla zdarma, ale nutno říci, že posel se volně neprodával. Na podporu prodeje výrobků se vypisovaly různé ceny za shromáždění určitého počtu obalů od výrobků.

V dubnu 1914 byl z popudu Jana Schichta uspořádán tzv. Schichtův let o 100 000 K. Trasa letu vedla z Vídně do Prahy, Terezína a Litoměřic a dále do Brna, Budapešti a zpět do Vídně. Tak vysoké odměně i akci samé věnoval tisk patřičnou pozornost což se firmě mnohonásobně vrátilo. Při zavedení značky Elida v roce 1920 byly vypuštěny balóny ve tvaru jména nové značky. Zcela atypickou reklamou byl předváděcí vůz, upravené náklad-

Sada hracích karet pro děti s výrobky firmy Schicht. Každá karta představuje jeden výrobek s vlastním reklamním sloganem, asi rok 1936

ní auto, propagující prací prášek Radion. Při jízdě hlásal amplión reklamní slogan „Milióny hospodynek v Evropě používá Radion“. Po srocní davu byl inkoustovou tužkou zašpiněn bílý kapesník, který se názorně před zraky přihlížejících vypral právě v Radionu. Obchodní zástupce pak na místě přijal objednávky, které obratem zaslal do továrny k vyřízení. Na podporu byla rovněž vydána reklamní píseň o Radionu v rytmu tanga, podobně jako Sana vydala Sana Fox.

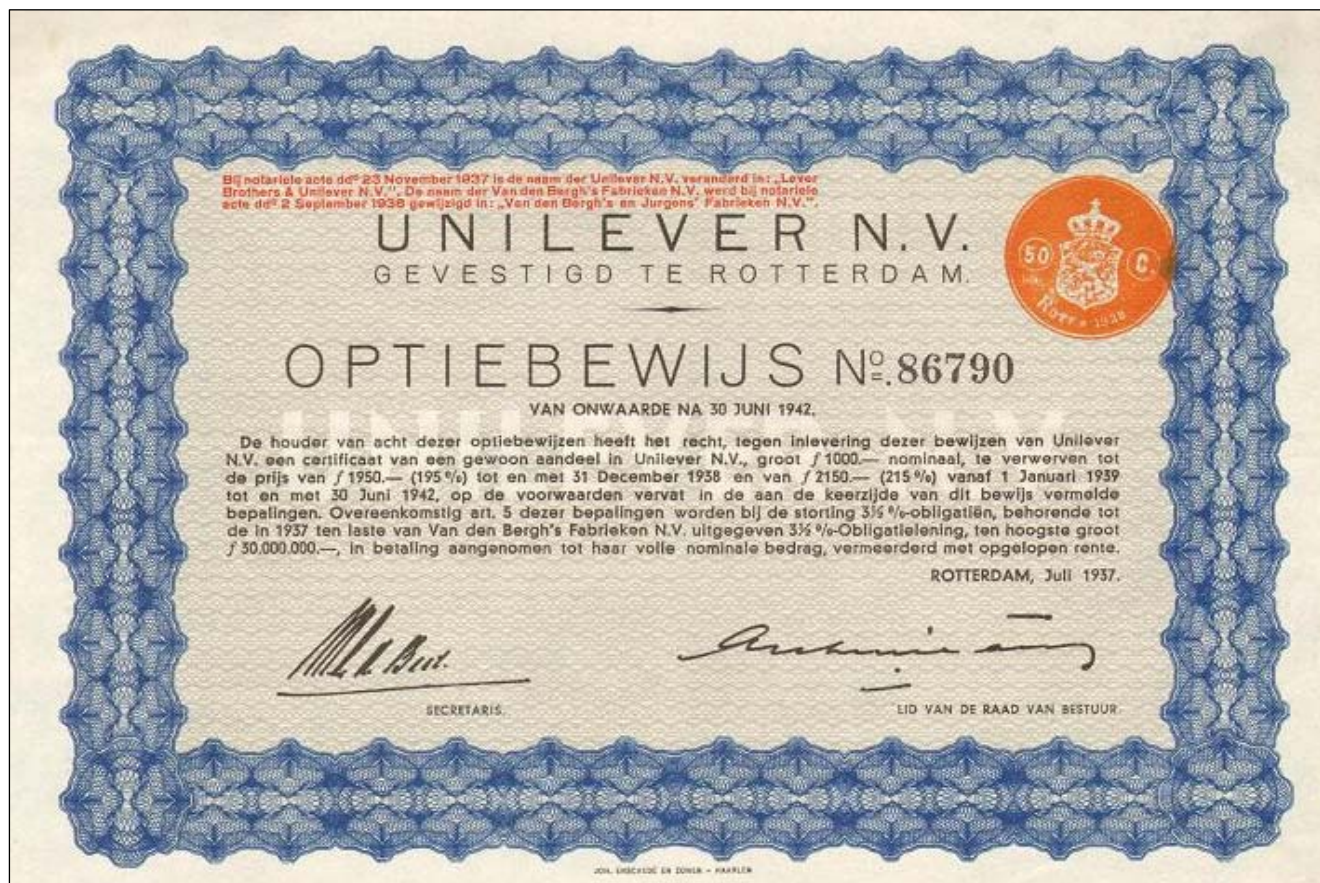
Výrobou produktů denní potřeby nevznikla v době krize ve firmě tak velká nadprodukce ani nezaměstnanost a díky neustále plynulému přísunu surovin ze zahraničí došlo i k částečnému snížení cen. Právě řízení nákupu i prodeje ze zahraničí, zejména z Londýna a Rotterdamu znamenalo velmi dobré výsledky i v době krize a předznamenalo to další vývoj. Otázky zahraniční spolupráce se objevily již v roce 1920, kdy byla uzavřena smlouva s firmami Van der Bergh a Jurgens Centra a právě tyto firmy byly od začátku příběhu trvale přítomny v našem příběhu, i když zatím jen okrajově, tedy až do roku 1927.

Právě v roce 1927 došlo v Rotterdamu k založení firmy Naamlooze Vennootschap Margarine Unie. Ta vznikla fúzí několika firem vyrábějících margaríny. Šlo o firmy Anton Jurgens N. V. Nijmegen, Van den Bergh's Margarine Gesellschaft m. b. H. Kleve, „Centra“ Vereinigte Seifen-, Stearin-, Kerzen- und Fettwaren-Werke Aktiengesellschaft Wien, ale hlavním iniciátorem byla firma Jiří Schicht a. s. Tato margarínová unie rychle získávala další členy z několika malých firem a během několika měsíců vznikla silná skupina zastupující řadu významných výrobců olejů a tuků. V roce 1928 se přidala francouzsko-holandská firma Calvé-Delft, která měla podniky ve Francii, Nizozemí, Belgii i v Československu. Tak velká skupina měla v Evropě jen jediného velkého konkurenta. Šlo o londýnskou firmu, kterou v roce 1885 založili bratři William Hesketh Lever a James Darcy Lever pod názvem Lever Brothers. Ti měli velmi silný artikl. Mýdlo značky „Sunlight Soap“. Toto mýdlo totiž zásadně změnilo pohled na čistotu a osobní hygienu ve Velké Británii a jeho koloniích. Hlavním heslem bylo ulehčit práci ženám, starat se o zdraví a přispět k osobní atraktivitě.

No a právě za nemalého osobního přispění rodiny Schichtů se podařilo uzavřít 2. září 1929 klíčovou dohodu mezi společnostmi Margarine Unie a Lever Brothers o sloučení obou firem. K 1. lednu 1930 tak vznikla firma „UNILEVER“ která spojovala názvy obou firem. Původní záměr byl jen o rozdělení vzájemných pozic na trhu při výrobě mýdel a margarínů, ale jak jednání postupovala usoudily obě firmy, že výhodnější bude vzájemné spojení. Prvním prezidentem společnosti Unilever se stal vnuk Jiřího Schichta, také Jiří (Georg Schicht).

Od tohoto okamžiku se začala měnit struktura domácích podniků a dceřiných společností. V Ústí nad Labem bylo zřízeno centrum řízení pro podniky ve střední

Londýnské sídlo firmy Lever Brothers Ltd., později zvané Unilever House

E0550 - Opční list na akcie firmy UNILEVER N.V. vydaný v červenci 1937 v Rotterdamu, tiskárna Joh. Enschedé en Zonen - Haarlem

Georg Schicht, prezident Lever Brothers & Unilever N.V., 1938

E0844 - Prioritní akcie společnosti Lever Brothers & Unilever N.V. vydaná 30. června 1938 v Rotterdamu na 1.000 guldenů, tiskárna Joh. Enschedé en Zonen - Haarlem >

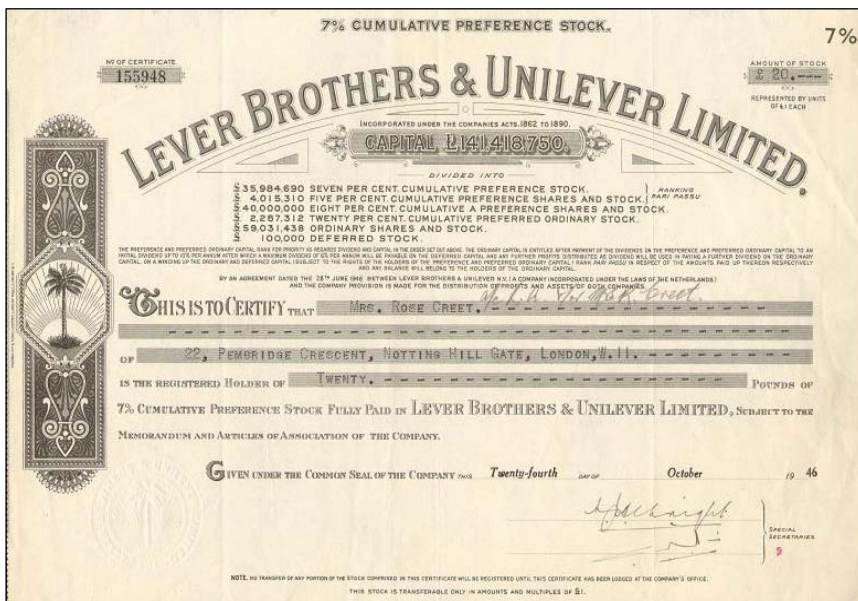

a východní Evropě. Vztahy k Unileveru a následné zahraniční transakce se začaly stávat neprůhlednými a často směřovaly přes švýcarské účty. Schichtova rodina si ve Švýcarsku již od roku 1914 budovala své zájmy a finanční zázemí. Zřejmě v letech 1930-1934 končí faktické řízení firmy z Ústí a přesunuje se do Rotterdamu a Londýna, přestože navelek se zdánlivě řízení nemění.

Mezinárodní obchodní právo nebylo ještě ve 30. letech zavedené na vytváření nadnárodních koncernů a tak vznikly v každé zemi t.j. v Anglii a Nizozemí dvě firmy samostatně přestože se jmenovaly stejně, podobně jako Royal Dutch Shell.

Schichtové tedy převedli veškeré své akcie na jimi založený podnik Unilever. Není jisté zda na holandský či anglický. Převod potvrzuje i prohlášení auditorské a účetní firmy Price Waterhouse z června 1945 kde úředně prohlásila, že celý akciový kapitál firmy Jiří Schicht a. s. byl od roku 1929 ve vlastnictví firmy Unilever resp. Lever Brothers & Unilever, jak změnila společnost svůj název 23. listopadu 1937.

Možná jste si povšimli, že firma Schicht a její společnosti se orientovali především na země bývalé Rakousko-Uherské monarchie, ale přestože to je z Ústí pár kilometrů do Německa tak zde se firma neangažovala. Omyl byl pravdou, ovšem vzhledem k dohodám se skupinou Van den Bergh's a Jurgens nebyl jí německý trh tolik přístupný. Část Schichtových výrobků se do Německa dostalo, díky objednávkám některých obchodníků, ale otevřeně to nešlo. Teprve po roce 1930 Schicht založil firmu Ölkuchengrosshandel G.m.b.H. v Lipsku, která kryla obchody v Německu, ale oficiálně s ním neměla nic společného. Podobný způsobem obcházely kartelovou dohodu Van den Bergh's a Jurgens, když už v roce 1900 založili distribuční společnost Margarine-Verkaufsunion v Berlíně, pro své obchody v Německu. Tuto firmu si později převzal pod své vedení Unilever.

E1127 - Prioritní akcie Lever Brothers & Unilever Limited, vydaná 24. října 1946 na 20 £

F0061 - Akcie firmy Jugoslavenko dioničarsko društvo Schicht-Lever v Záhřebu, IV. emise vydaná 1. září 1937 na 200 dinárů

F0068 - 25 akcií firmy Jugoslavenko dioničarsko društvo Schicht-Lever v Záhřebu, IV. emise vydaná 1. září 1937 na 5.000 dinárů

S počátkem krize, kdy celosvětově poklesla spotřeba, došlo díky globálnímu řízení sice k propadu, ale ne tak výraznému jako kdyby se jednalo o malou firmu. Kapitál byl navíc posílen díky zákonu o stabilizačních fondcích, který umožnil řádné valné hromadě 15. prosince 1931 zvýšit kapitál na 140.000.000 Kč vydáním 175.000 akcií po 400 Kč zadarmo akcionářům, právě na vrub tzv. stabilizačních fondců. Stejným způsobem pak došlo ještě rozhodnutím valné hromady 26. dubna 1935 k nakolkování všech akcií ze stávající hodnoty 400 Kč na 440 Kč. Kapitál tak skončil na 154.000.000 Kč v celkem 350.000 kusech akcií.

Zahraniční společnosti změnily své názvy, aby reagovaly na nové uspořádání. Tak např. v listopadu 1930 se přejmenovala budapeštská Hutter és Lever Résvénytársaság, v roce 1931 záhřebská Jugoslávsko dioničarsko družstvo Schicht-Lever a pochopitelně také vídeňská firma na Österreichische Schicht-Lever Brothers Ges. m. b. H., souběžně však zůstala zachována hlavní firma Österreichische Georg Schicht A.-G.

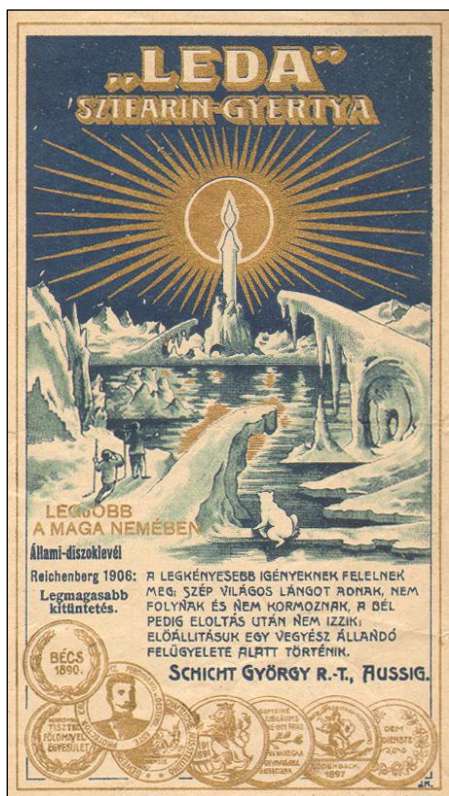
Během druhé 30. let se situace po krizi stabilizovala a mnohé firmy se mohly znova nadechnout a rozjet. Bohužel v oblasti výroby margarínu byl v Československu přijat 23. června 1936 tzv. margarínový zákon, který firmy pevně stanovil nejvyšší možné množství výroby i když šlo o zákon č. 180/1936 Sb. o dani z umělých jedlých tuků. Vládní nařízení tak částečně ochromilo výrobní proces. Kontingent pro Schichtovy závody představoval ztrátu přibližně 400 vagonů produkce margarínu ročně. Nemáme k dispozici samostatná čísla o výrobě tuků a margarínu, ale jen pro představu, celá produkce všech výrobků činila v roce 1927 30.000 vagonů. Údaje z bednáry uvádí, že denně se vyrobilo asi 8.000 dřevěných beden různých rozměrů, 200 sudů a 600 kbelíků na margarín a pekařské omastky. Takže lze uvést, že při výrobě margarínů došlo k poklesu, ale v celkových číslech to znamenalo pokles asi o 1,33% produkce firmy. V roce 1936 pak bylo v evidenci již 2.854 zaměstnanců.

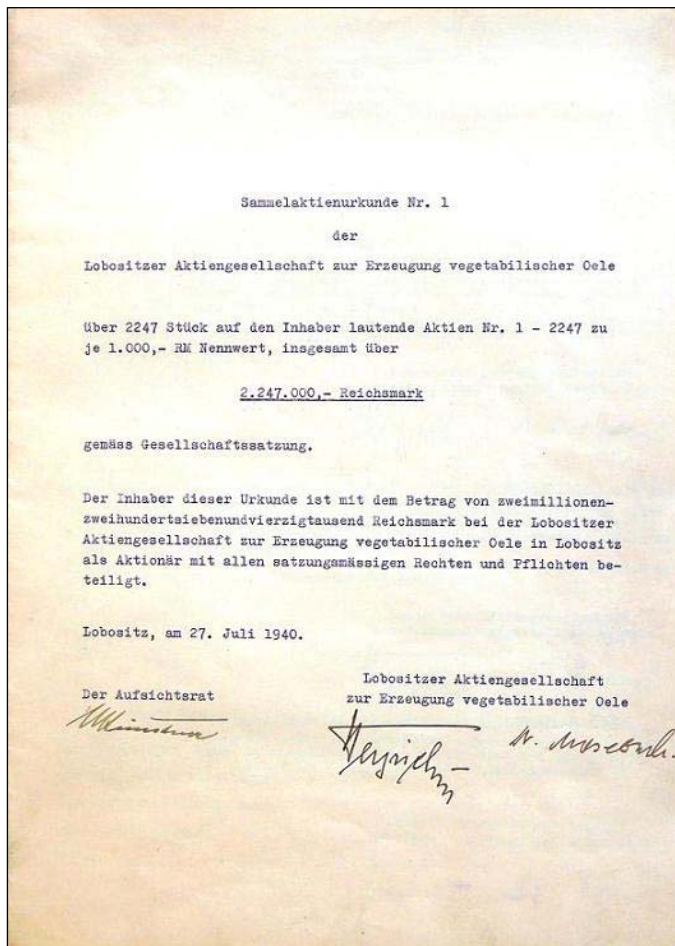
Margarínový zákon byl sice nepříjemný, ale další nepřízeň na firmu teprve čekala. V roce 1937 zachvátil požár svíkárnu a po její obnově byla postavena ještě nová stearinka. Podle archivních pramenů začal v roce 1938 bojkot výrobků českými odběrateli. Bohužel se mi nepodařilo zjistit co bylo pravou příčinou. Jisté však je, že situace se během několika týdnů uklidnila.

V březnu 1938 obsadili Němci nejprve Rakousko a tak se pod německou kontrolu dostaly rakouské podniky. V říjnu 1938 i hlavní závod v Ústí nad Labem a vůbec závody v celém odstoupeném pohraničí. V tu chvíli si Schichtové uvědomili a byli vděční za svá dřívější rozhodnutí o přenesení vlivu do zahraničí. Akcionáři i správní rada musela zaujmout stanovisko a upravit svůj statut v souladu s říšským právem. Stejnými změnami prošly všechny podniky v Rakousku a Sudetech, nejen ty ovládané firmou. Tak např. Lovosická akciová společnost pro výrobu rostlinných olejů, kterou vlastnila firma od roku 1915 musela přijmout výhradně německý název Lobositzer Aktiengesellschaft zur Erzeugung vegetabilischer Oele a stanovit nový kapitál ve výši 2.250.000 RM rozdělený na 2.250 akcií po 1.000 RM. Nové akcie této firmy však již nebyly tištěny, ale napsány na psacím stroji. V archivu se dochovaly všechny kusy. Byly vydány jen tři jednotlivé akcie a jedna hromadná na 2.247 kusů akcií.

Valná hromada firmy konaná 16. června 1939, nyní opět přijímající německý název Georg Schicht Aktiengesellschaft, změnila stanovy podle německého práva a současně stanovila nový kapitál ve výši 35.000.000 RM rozdělený na 35.000 akcií po 1.000 RM. Tento kapitál byl dodatečně 22. prosince 1939 zvýšen na 45.000.000 RM vydáním 10.000 nových akcií po 1.000 RM.

Jiné firmy, které se ocitly ve stejné situaci, ale nepřijaly změny, čekala likvidace. Právě to bylo důvodem dodatečného zvýšení kapitálu firmy o deset milionů marek, když se Schichtové rozhodli některé ze společností nepřeměnit a raději firmy likvidovat. Mateřská firma pak přejala nejen jejich majetek, ale i obchody a výrobu. Díky této majetkové transakci se objevily veřejně další společnosti ovládané firmou o kterých se doposud nijak nemluvilo. Tak předně zanikla jako samostatná firma již zmíněná Rýžovna Bohemia a dále pak Centra v Křešicích. Společně s Centrou zanikla i prodejní společnost založená Centrou

F0083 - 2.247 akcií firmy Lobositzer A.-G. zur Erzeugung vegetabilischer Öle, emise z 27. července 1940 na 2.247.000 RM (SOA, Praha)

a Schichtovými závody v roce 1930 pod názvem „Marga“, pokrmové tuky a margarin, s. r. o. sídlící ve Střekově. Ve Střekově sídlila i další pobočná firma, tentokrát s vazbou na vídeňskou továrnu Kunerol. Vznikla už v roce 1924 jako Kunerolwerke Emanuel Khuner & Sohn, s.r.o. a měla podporovat prodej Kunerolových výrobků v ČSR.

Zcela novými značkami, které byly na trhu považovány za konkurenci, ale přesto patřily do skupiny byla firma Teplitzer Margarine und Speisefett-Werke A.-G. (Teplické závody na margarin a jedlé tuky a. s.) v Novosedlicích. Založená byla 26. dubna 1932 s kapitálem 2.000.000 Kč rozděleným na 1.000 akcií po 2.000 Kč, aby převzala továrnu Hahn a Riethof na kristalmalt a margarin založenou v roce 1903. Tou druhou byla společnost Gröger, závody na pokrmové tuky, s. r. o. v Krnově, založená v roce 1927 s kapitálem 500.000 Kč, původně pod názvem Gloria Speisefettwerke G. m. b. H. Majitel továrny Pflanzenöl – Werke Gröger založené v roce 1905, Gustav Gröger junior své „Glorii“ nejprve pronajal továrnu v Krnově a pak obě firmy spojil. Schichtovy závody nyní převzaly výrobu, obchod a zaměstnance ze všech těchto firem a začlenily je do své organizační struktury.

Se zahájením druhé světové války přišly opět různá opatření omezující výrobu i spotřebu. Ve Velké Británii byl zaveden stejně jako v Německu a celém Protektorátu přidělový systém. Některé provozy však musely být vyčleněny pro válečnou výrobu jiných zařízení. V komplexu továren v Ústí nad Labem tak byly sestavovány odposlouchávací zařízení, dělostřelecké granáty a do-konce součásti stříelné V1. Na tuto výrobu byly nuceně nasazeni dělníci z jiných zemí Evropy a zajatci z německých táborů. Během války došlo i k poškození továrny při náletech na město a klíčový průmysl. Nejvíce zasažena byla kotelná, nedaleká skladiště a továrna na svíčky a glycerin. Během války byl podnik rozšířen o novou extrakci v roce 1941 a v roce 1943 o novou práškovnu.

Dějiny se v mnohém opakují a tak jako se obou válek zavedlo přidělové hospodářství, opakovala se i otázka rozdělení trhu. Když rozpadem monarchie ztratila firma jednotný trh, stalo se totéž i rozpadem Československa. Na Slovensku však neměla žádné továrny, přesto zde byly statisíce zákazníků. Zboží dovážené z maďarské továrny by nebylo dobře přijímáno a tak se vše dováželo z Vídně. V roce 1942 se konečně našla příležitost tento stav změnit. Schichtům se podařilo odkoupit akcie Bratislavské účastinné společnosti pro výrobu rostlinných olejů. Ta byla založena 9. října 1939 s kapitálem 1.000.000 Kčs rozdělených do 2.500 akcií po 400 Kčs. Po převzetí továrny, tak jak bylo zvykem navýšila firma kapitál na 20.000.000 Kčs, aby si upevnila majoritu. Když měla podnik pevně v rukou masivně investovala do rozšíření výroby a úpravu technologií.

Ještě na konci války bylo na Ústí nad Labem podniknuto několik náletů z nichž nejničivější byl ten ze 17. a 19. dubna 1945 při němž zahynulo přes 500 lidí a zničeno bylo 20% městské zástavby v centru města. Existují teorie, kdy západní spojenci chtěli zničit významné podniky na území připadající Sovětské armádě, aby ztížili poválečnou rekonstrukci. Každopádně Československo bylo posledním bojištěm v Evropě, kde se soustředila německá vojska a kde byla stále dobře fungující infrastruktura. Tyto nálety významně přispěly k ochromení posledních sil a rychlejší přijetí kapitulace německé armády. Jisté je, že poválečná obnova šla do miliard korun.

Přestože již 8. května 1945 byla převzata moc v Ústí nad Labem československým místním výborem, trvalo uklidnění situace až do konce května. Prozatímní národní správa převzala podnik dne 30. května 1945 bez jakýchkoli

F0089 - 10 akcií firmy Wunsche Aktiengesellschaft, vydaná v prosinci 1940 na 10.000 RM, tisk Giesecke & Devrient (SOA Praha, sbírka akcií)

komplikací a dokonce byla továrna souběžně řízena původním vedením a dočasnou správou. Oficiální národní správce byl jmenován 23. srpna 1945. Dne 24. října 1945 byl vydán dekret prezidenta republiky č. 100/1945 Sb. o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Firma Jiří Schicht a.s. spadla do kritérií ke znárodnění i s celým svým koncernovým podnikem. Majetková podstata firmy byla znárodněna a většina začleněna do nově ustaveného podniku Severočeské tukové závody (dříve Jiří Schicht), národní podnik. K datu znárodnění došlo k připojení majetkových souborů celé řady dalších firem, které byly začleněny při koncentraci v roce 1939 nebo byly získány během války. Byly to do té doby samostatně vystupující firmy "Apollo" mýdlo, svíčky, zboží parfumerie, spol. s r.o. v Praze, v roce 1924 založená „Radion“ společnost s r.o., Praha a v roce 1939 odloučená Radion G.m.b.H. Střekov s kapitálem 25.000 RM a Parfumerie, spol. s r.o. „Elida“.

Nově získanými společnostmi byl podnik na výrobu vodního skla K. Dlouhý, chemická továrna, společnost s r. o. a firma V. Planta, mleté výrobky, společnost s r. o. obě sídlící v Ústí nad Labem. Z oboru tuků a margarínu získali Schichtové během války firmu Výroba margarínu Vita, společnost s r. o. v Praze-Holešovicích, která byla založena v roce 1930 s kapitálem 1.900.000 K. Druhou společností pak byla Wunsche Aktiengesellschaft se sídlem ve Střekově, která měla kapitál 160.000 RM rozdělený na 160 akcií po 1.000 RM. Původně se jmenovala Wunsche akc. spol. dříve Ašská továrna na mýdlo spol. s r. o. v Aši a Jan a Karel Wunsche v Šluknově a vznikla 19. prosince 1921. Kapitál 5.000.000 Kč byl tvořen jak název napovídá fúzí dvou firem. První byla „Jan a Karel Wunsche ve Šluknově“ založená v roce 1878, druhá pak „Ašská továrna Ludwig & Co.“ z roku 1884. Firma měla 112 dělníků a vyráběla mýdla Engel a Fasan. Ani po spojení však nedokázala firma příliš proniknout na trh. Schichtové po převzetí továrny výrobu také ihned zastavili. Poslední firmou stojící za zmínku jsou Tereziny lázně, a. s. v Dubí, které však firma Jiří Schicht ovládala jen z 23%.

Část majetkové podstaty byla začleněna do jiných národních podniků. Hnědouhelné těžbařstvo převzaly Severočeské hnědouhelné doly, n.p. v Mostě, továrna v Bratislavě připadla Bratislavským tukovým závodům, n.p. i s převedením hotovosti ve výši 20.000.000 Kčs ve staré měně, podobně jako Československým mlýnům, n.p. byla převedena hotovost 2.850.000 Kčs. Větší soubor majetku, čítající vklad 3.500.000 Kčs na hotovosti, podíly na Družstvu továren na margarín v Praze, šest domů i s pozemky v Praze, dům v Plzni, továrnu v Rynolticích, Moravské Ostravě a lovosickou olejnu získal ústřední orgán Československé závody tukové, národní podnik v Praze. Mezi podíly, převedenými tomuto tzv. ústřednímu orgánu byly i akcie paroplaveb na Labi a část zahraničních akcií firem Jugoslavenko dioničarsko društvo Georg Schicht v Osijeku a přikoupené I. Chorvatské továrny na oleje v Záhřebu (Prva hrvatska tvornica ulja dioničko društvo Zagreb). Ta vznikla

v září 1916 a do Schichtovy skupiny se dostala v roce 1941. Obě firmy, ale byly v Jugoslávii také znárodněny roce 1946 a vznikl z nich národní podnik Prva tvornica sapuna Osijek. Československé závody tukové, n. p. tak řešily v Jugoslávii otázky náhrady za znárodněný majetek, podobně jako Unilever u nás.

Zajímavostí je ponechání původního jména Jiří Schicht v názvu nového národního podniku a to až do roku 1951. Značka Schicht byla tak zavedená, že nebylo vhodné ihned přejít k zcela novému neznámému názvu podniku.

Druhým důvodem byly i právní kroky související s ochrannými známkami a patentovými právy, které bylo nutné přeregistrovat a rovněž vyřešit problém, že v Rakousku stále existovala firma Österreichische Georg Schicht A.-G. Ta

byla počínaje rokem 1930 ve vlastnictví Unileveru a tak nemohla být začleněna do majetku znárodněné firmy. Od roku 1945 si pak žila svým životem. Po osvobození Rakouska obsadila továrnu na Simmeringu a během několika dní i továrnu v Atzdersdorfu sovětská armáda a hojně využívala všech výrobků pro svoji potřebu, bez kontroly vedení továrny. Výroba margarínu a jedlých olejů byla v Atzgersdorfu obnovena až v listopadu 1947 a výroba toaletních mýdel na Simmeringu teprve v roce 1949. To se však firma již nejmenovala Schicht. V roce 1946 došlo ke změně názvu na Österreichische Unilever AG. V roce 1952 fúzovala se společností Elida G.m.b.H.. Značka „Elida“ tak byla používána podniky skupiny Unilever i novými národními podniky v Československu a Jugoslávii.

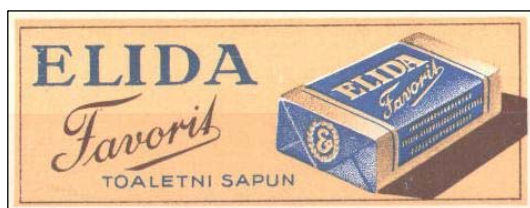
Jako zajímavost jistě stojí za zmínku, že v roce 1927 byla v Rakousku založena firma Milchindustrie Aktiengesellschaft (zvaná MIAG) a převzala mlékárnu ve Vídni patřící pod pražskou firmu Akciová společnost pro průmysl mléčný a která tak oddělila svůj zahraniční provoz. Vídeňská mlékárna zahájila v roce 1927 prodej prvního nanuku značky „Eskimo“. Mlékárna dodávající mléko i do Schichtových továren se v dalších letech dostala do majetku skupiny Schicht-Lever a definitivně přešla na Unilever fúzí v roce 1960.

S koncem 2. světové války se tak z Evropy vytratilo jméno Schicht a je trochu ironií, že zůstalo v názvu u socialistického národního podniku. Pro dlouhý název Severočeských tukových závodů se zavedla zkratka Setuza. Ta byla v letech 1981-1990 součástí koncernu Tuko-ového průmyslu v Praze. Poté vznikl samostatný státní podnik, který byl v roce 1992 privatizován v kupónové privatizaci jako SETUZA a.s. Jediné co tak doposud zbylo z dob Schichtů je několik cenných ochranných známek včetně značky jelena ve skoku. Stále zůstává záhadou, proč Georg Schicht vlastně použil tento symbol. To se můžeme dnes jen dohadovat a neví to ani pravnuček zakladatele Volker Schicht, ale mýdlo s jelenem pravděpodobně přežije dál a snad bude stejně kvalitně sloužit i dalším generacím.

Závěrem si ještě dovoluji uvést, že tak velký koncernový podnik jako byly Schichtovy závody a jeho postavení v Unileveru si vyžádalo tento rozsáhlý článek, který přesto není schopen pokrýt podrobnou historii jednotlivých firem podléhajícím Schichtům. Další studium archivních fondů proto jistě přinese v některém z dalších věstníků nové články.

Rudolf Píša

Použitá literatura z knihovny MCP:
Ročenky Industrie Compass a Financial Jahrbuch 1901-1944
Znárodněný průmysl v Československu, roč. I., 1947
Průvodce Schichtovými závody v Ústí n. L., 1935
Dějiny města Ústí nad Labem, Město Ústí nad Labem, 1995
Originál akcie B130 pochází ze NTM Praha, sbírka akcií, ev.č. 151
Originály akcií F0083 a F0089, SOA Praha, sbírka akcií
Portréty: Georg Schicht st., Heinrich Schicht a Michel Chevreul pocházejí z webové encyklopedie Wikipedie

Obrazový materiál: Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů.
Akcíe: B084, B130, B784, E0550, E0844, E1127, E1148, E4382, F0061, F0068, F0083, F0089
Pohlednice: R138, R326 a T0700, T0712, T0717, T4054, T4129, T5183, T6392, T6532, T6797, T7865
Účty a účtenky: AA2123, AA2124, AA5926, AL1731, AL1732, AL1733, AL1747, AL1778, AL1798, AL1829, AL1843, AL1898, AL2103, AL2122
Nezařazené exponáty: Portrét Georg Schicht, prezident Unileveru, zálepky a jiná reklama
Ostatní fotografie a reklamní předměty ze soukromých zdrojů a archivu autora.

VELKÁ LETNÍ SOUTĚŽ

Jen krátce se zastavíme u naší vyhlášené velké letní soutěže. Její průběh můžeme rozdělit do dvou částí, stejně jako bylo rozděleny i soutěžní otázky. Z reakcí na naše věstníky jsme při přípravě usuzovali na přece jen trochu větší odborné znalosti našich čtenářů. Po zveřejnění prvních tří otázek jsme se však trochu zastavili nad došlými odpověďmi. Možná bylo na vině léto a čas dovolených, možná i další faktory a jak již bylo v průběhu soutěže napsáno, druhou část otázek jsme přehodnotili a zjednodušili. Pravda, bylo cítit o poznání lepší účast, ale pevně věříme, že v příštím roce to bude znatelně lepší. Však se taky jednalo o první takovou soutěž v našem věstníku a i my máme čas přemýšlet co vylepšit a jak a naši čtenáři zase načerpat historické znalosti.

Velká letní soutěž tedy skončila a nám nezbyvá než všem, kteří poslali své odpovědi poděkovat, vítězům ještě jednou poblahopřát a uveřejnit správné odpovědi ze srpnového čísla, které znějí:

1. Baťa, Zlín. (exponát T1318)

Firma T. & A. Baťa založená v roce 1894 se z malé dílny rozrostla v největší obuvnický koncern u nás a malé městečko Zlín zvětšila do rozměrů krajského města. Pro výstavbu byly typické železobetonové konstrukce s vyzdívkou červených cihel. Pro soutěž byla použita právě fotografie z počátku rozmachu firmy s netypickou ukázkou industriální architektury.

2. Holešovice, pivovar. (exponát A1496)

Mimo soutěž jsme chtěli slyšet název První pražský měšťanský pivovar v Holešovicích. Ten sice dnes neexistuje ve své původní podobě, ale celková nápověda byla tak snadná, že téměř nikoho nenechala na pochybách o jakou čtvrť šlo. Horší to bylo s určením pivovaru, ale i tak většina odpovědí byla správná.

3. Na Poříčí 31, konkrétně katastr Nové Město, č.p. 1064. (exponát A1658)

Za pomoci nápovědy s odkazem na náš lednový věstník jste snadno určili, že šlo o tzv. dům na Poříčí, nechvalně známý tragédií při níž zemřelo 46 osob. Je vidět, že tato tragédie je přece jen dostatečně známá.

Výherci druhého kola jsou: Petr Adamec, Kolín
Jana Melenová, Děčín
Matěj Svoboda, Praha

Všem výhercům ještě jednou gratulujeme a své výhry v podobě akcií i vstupenek již všichni v pořádku obdrželi poštou.

O HOLOGRAMECH

Hologramy zná skoro každý a řada z nás je má velmi často v ruce, aniž si uvědomujeme co vlastně hologram je a kde se vzal. Hologram je vyspělá forma obrazu, která zachycuje trojrozměrnou podobu nebo strukturu. Slovo holografie pochází z řeckého „holos“ úplný a „grafie“ tedy záznam.

Za primitivní předchůdce zobrazování trojrozměrných záznamů můžeme považovat např. stereoskopii používanou již v 19. století. Teoretické základy světa dal fyzik maďarského původu Dennis Gabor v roce 1948. Za objev holografie a její rozvoj obdržel v roce 1971 Nobelovu cenu za fyziku. Až vynalezením laseru v roce 1960 se však podařilo teorii provést v praxi. První hologram vznikl v roce 1964 na Michiganské univerzitě.

Narozdíl od běžné fotografie, která zachycuje bod po bodu intenzitu jednotlivých paprsků světla, holografie umožňuje trojrozměrný záznam předmětu na dvourozměrný obrazový nosič kam se zapíše informace jak o intenzitě, tak i o fázi světla odraženého od předmětu.

Z laboratoří se vynález i přes svoji finanční náročnost dostal do praxe, zejména tzv. duhové nebo též lisované hologramy, které můžeme pozorovat i pod bílým světlem a slouží jako ochranné prvky při výrobě bankovek, platebních karet a dalších chráněných dokumentů. Koncem 70. let 20. století se začaly hologramy testovat právě při výrobě cenin. Prvním praktickým výsledkem bylo zavedení hologramu na platební karty Eurocard/MasterCard v roce 1981, tedy před 30 lety.

Průkopníkem podobných technologií byl i časopis National Geographic, který v roce 1984 použil na obálku obrázků oplývající třetím rozměrem.

Platební karta Eurocard/MasterCard s prvním hologramem, vzor 1981 a druhý typ zavedený v roce 1985 (Encyklopedie platebních karet, P. Juřík)

U nás se hologramy začaly objevovat až v 90. letech. Jako první byly použity hologramy na vydání knih J. R. R. Tolkiena vydané v roce 1992. Ve stejném roce se u českých bank objevil i hologram na platebních kartách, ale šlo o hologram mezinárodních systémů VISA a Eurocard/MasterCard. Zakázkově vyrobený hologram se na ceniny aplikoval poprvé až v roce 1996 a to na akciích. v tiskárně Victoria Security Printing, a.s. Praha.

Za posledních 30 let se dostaly hologramy na rozličné produkty. Známe je z bankovek jak papírových tak plastových, poštovních známek, mincí, kupónů MHD, dokonce ze sběratelských karet amerických hráčů, z časopisů, knih. Dnes se používají i při chránění vstupu do počítačů, přístrojů, videokazet a CD nosičů a staly se komerčně natolik rozšířené, že je pravděpodobně máte i teď u sebe, třeba na občanském průkazu nebo na platební kartě.

Klasický hologram, tedy trojrozměrně zpracovaný obraz aplikovaný jakoby existoval mezi námi je v poslední době používán stále častěji i v reklamě, ale v takové podobě, abychom ho mohli brát za nerozpoznatelný od originálu ho zatím můžeme spatřit jen ve fantazii nebo v televizních seriálech z budoucnosti, např. Červený trpaslík.

Hologram „Viktor Kožený“

V roce 1991 přijel Viktor Kožený do Prahy a stal se časem vlivnou osobou v připravované kupónové privatizaci a zahájené o rok později. Občané mohli získávat za kupóny přímo akcie privatizovaných podniků, nebo předat kupóny tzv. investičním privatizačním fondům. Díky masivní reklamě slibující jistotu desetinásobku získaly Harvardské investiční fondy přes milión kupónových knížek, tedy od miliónu Čechů i Slováků. V roce 1996 byla schválena sloučení šesti Harvardských investičních fondů s firmou SKLO UNION, akciová společnost Teplice a následně vznikl gigant Harvardský průmyslový holding, a. s., který vydal celkem 16 466 840 ks akcií na majitele ve jmenovité hodnotě 1.000 Kč, zatím v zaknihované podobě.

Na konci roku 1996 začala být tiskárnou Victoria Security Printing, a.s. Praha připravována grafická podoba akcií pro Harvardských fondů, která by se při vydání listinných akcií mohla realizovat. Šlo o předběžné návrhy bez textů pro možné použití třeba i pro podílové fondy skupiny Harvardu.

Pro grafický návrh byl tehdy hlavním designérem René Staňkem zakomponován i unikátní hologram. Pro případnou realizaci zakázky byl tento hologram objednan u firmy Leonhard Kurz, která jich vyrobila 3.000.000 ks. Takové množství by dostačovalo pro celý náklad včetně hromadných listin akcií a velkého počtu jednotlivých listin.

Následně byly vytištěny zkusmé tisky ve dvou barevných provedeních (modrá a zelená) s již aplikovaným hologramem pro předložení návrhů ke schválení. K realizaci výroby, ale již nedošlo.

Harvardský průmyslový holding, a.s. vstoupil rokem 1997 do likvidace a tedy nebyl důvod vydávat akcie nebo podílový list.

Ještě před tím Viktor Kožený opustil Českou republiku a odjel zatím trvale na Bahamské ostrovy. Veškeré vyrobené nátisky byly zničeny a uchovány pouze dva kusy pro archivní účely. S odstupem času byly zničeny i veškeré hologramy, protože „Viktora Koženého“ již nebylo reálné jinak využít.

Hologram s motivem Viktora Koženého je zajímavý i z dalšího hlediska a to zobrazením žijícího člověka. Tento hologram je tedy jednou pro vždy zapsán do dějin české i světové skripofilie.

C3843 - Nátisk akcie Harvardských fondů s hologramem, vytiskla VSP a.s., 1996

Dokumentační akciová společnost, vznikla 7. 10. 1998 především pro podporu a rozšiřování ceninové tvorby, tisku cenin a jejich dokumentaci. Hlavní činností je tisk akcií, dluhopisů, losů, poukázek a jiných cenin včetně přípravy grafických návrhů, tvorby nových designů a nových ochranných prvků. Součástí práce na ceninách všech druhů je jejich archivace a výzkum pro další vývoj ochrany. Proto je společnost rozdělena na tři divize, z nichž prvou jsme již představili, zabývá se hlavní činností.

Na výrobní divizi navazuje divize VÚROC - Výzkumný ústav rozvoje ochrany cenin vznikla z rozhodnutí valné hromady dnem 1. ledna 2003 a zabývá se tvorbou nových ochranných prvků použitelných na ceninách. Provádí výzkum použitelnosti stávajících ochranných prvků a jejich expertizu, pomůže při odhalování padělků a dalším zdokonalování ochrany. Zajišťuje odborná školení pracovníků přicházejících do styku s ceninami.

S oblastí tvorby a tisku cenin souvisí příprava změn u akciových společností, které souvisejí s přeměnou podoby akcií ze zaknihované na listinnou včetně veškerých potřebných dokumentů. Proto byla vedle společnosti Dokumentační a. s. založena v roce 2001 DAS CONSULTING s. r. o., která se na tyto akce specializuje a navazuje na přeměny podob, kterou majoritní společník firmy provádí již od roku 1996, kdy došlo k první přeměně akcií ze zaknihované na listinnou v ČR za jeho účasti.

Třetí divizí je Muzeum cenných papírů. Tato část vznikla 1. července 2000 po dlouhých přípravách. Jejím úkolem je založit samostatnou expozici výroby a vývoje cenin u nás i v zahraničí prostřednictvím stálé výstavy. Společnost dále propaguje tisk cenin a historii podnikání, připravuje sborníky i odborné publikace. Všeobecné povědomí o této divizi doprovází příležitostné výstavy nebo zapůjčování vzorků k jejich další reprodukci. V roce 2006 bylo rozhodnuto o výstavbě vlastní muzejní budovy Muzea cenných papírů v Praze. Za tímto účelem byl 25. června 2008 založen samostatný nadační fond, který postupně převezme aktivitu této divize.

Dokumentační akciová společnost byla založena v roce 1998 a letos slaví své 10. výročí na trhu. Za tu dobu vyrobila pro stovky klientů víc než 3.660.000 kusů cenných papírů ve jmenovité hodnotě víc než 80 miliard Kč a to nejen pro české firmy, ale např. pro Slovensko, Švýcarsko a další státy v Evropě a střední Americe.

DOKUMENTAČNÍ a. s.

Pod vilami 13, 140 00 Praha 4 - Nusle

Tel: 241 740 079, Fax: 241 744 015

Mobil: 603 545 901

E-mail: das-mcp@volny.cz

www.das-mcp.cz

NADAČNÍ KONTO

369 00 00 369 / 0800

Česká spořitelna, a.s.

369 000 369 / 2010

Fio banka, a.s.

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vilami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a. s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.